

Izglītības kvalitātes valsts dienests

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

**Metodoloģiskās vadlīnijas
darbam projektā
„Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas
samazināšanai”
(8.3.4.0/16/I/001)**

Izglītības un zinātnes ministrija

Rīga 2017

Metodoloģiskās vadlīnijas darbam projektā „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (8.3.4.0/16/I/001)

Vadlīnijas izstrādātas Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa „Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” projekta „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” ietvaros.

Pasūtītājs: Izglītības kvalitātes valsts dienests

Vadlīnijas izstrādātas atbilstoši iepirkuma „Ekspertu pakalpojumu sniegšana projekta īstenošanas vadlīniju izstrādē ESF projektā „Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” daļai Nr. 6.1., 6.2., 6.3., 6.5., 6.6., 6.8., 6.9., 6.10., 6.11., 6.12., 6.13., 6.14. (iepirkuma identifikācijas Nr. IKVD 2016/2; Nr. IKVD 2016/4).

Vadlīniju autori:

Biruta Briško (maģistra grāds izglītības zinātnēs); Linda Daniela (doktora grāds pedagoģijā); Barba Girgensone (maģistra grāds tiesību zinātnē); Edgars Grīnis (maģistra grāds pedagoģijā); Sanita Ģērmāne (bakalaura grāds ekonomikā); Gunta Kraģe (doktora grāds izglītības vadībā, maģistra grāds izglītības zinātnēs); Kristīne Mārtinsone (doktora grāds psiholoģijā, maģistra grāds pedagoģijā, maģistra grāds veselības aprūpē); Ivans Jānis Mihailovs (doktora grāds tiesību zinātnē, maģistra grāds vadības zinātnēs, maģistra grāds mākslās, maģistra grāds bioloģijā); Sandra Mihailova (doktora grāds psiholoģijā, maģistra grāds pedagoģijā, maģistra grāds veselības aprūpē); Jānis Pāvulēns (maģistra grāds pedagoģijā); Anita Pēterkopa (maģistra grāds pedagoģijā); Zanda Rubene (doktora grāds pedagoģijā, maģistra grāds filosofijā); Aija Studente (doktora grāds pedagoģijā); Inese Štekele (maģistra grāds pedagoģijā); Kristīne Trūpa (bakalaura grāds ekonomikā); Andrejs Zagorskis (maģistra grāds psiholoģijā); Daiga Zaķe (doktora grāds pedagoģijā).

Vadlīnijas tiks precizētas un atkārtoti papildinātas projekta īstenošanas laikā līdz 2022. gada 31. decembrim.

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce obligāta.

Šīs metodoloģiskās vadlīnijas ir veidotas ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda un valsts budžeta finansiālo atbalstu.

© Izglītības kvalitātes valsts dienests
Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris 14, Rīga, LV-1050
E-pasts: ikvd@ikvd.gov.lv
Tālrunis: +371 67222504
Fakss: +371 67228573

Satura rādītājs

TERMINU SKAIDROJUMS.....	6
IEVADS	12
1. PMP RISKĀ GRUPAS RAKSTUROJUMS, PAZĪMES UN IDENTIFICĒŠANA	17
1.1. Agrīnās brīdināšanas sistēmas apraksts (individuālo risku noteikšanas iespēja)	19
2. PAŠVALDĪBAS UN IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU LOMA PMP RISKĀ MAZINĀŠANĀ	25
2.1. Projekta īstenotāju, sadarbības partneru un stratēģisko partneru pienākumi un sadarbības iespējas	29
3. PMP MAZINĀŠANAS SISTĒMAS IZVEIDE.....	31
3.1. Paraugplāns pašvaldībai.....	31
4. ĪSTENOJAMO ATBALSTA PASĀKUMU PAŠVALDĪBĀ UN IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ NOTEIKŠANAS UN ATBALSTA PIEŠĶIRŠANAS KĀRTĪBA	35
4.1. Iespējas iesaistīties projektā un saņemt finansējumu	35
4.2. Atbalsta pasākumu plāna izstrāde un īstenošanas sistēma.....	37
5. PMP RISKĀ GRUPAS INDIVIDUĀLIE.....	38
ATBALSTA PASĀKUMI	38
5.1. Individuālie atbalsta pasākumi PMP riskā grupas izglītojamiem.....	38
5.2. Atbalsta pasākumi iesaistītajām grupām (Pašvaldības, pedagogi, vecāki, atbalsta personāls, NVO u.c.)	48
6. NOSACĪJUMI UN IESPĒJAS JAUNATNES ORGANIZĀCIJU UN BIEDRĪBU VAI NODIBINĀJUMU, KAS VEIC DARBU AR JAUNATNI IESAISTEI.....	49
7. SADARBĪBAS PARTNERU	50
FINANŠU PLŪSMAS APRAKSTS.....	50
7.1. Dubultā finansējuma riska novēršana.....	51
7.2. Naktsmītnes nodrošināšana dienesta viesnīcā vai internātā PMP riskā grupas izglītojamiem.....	51
7.3. Ēdināšanas nodrošināšana PMP riskā grupas izglītojamiem.....	52
7.4. Individuālo mācību līdzekļu nodrošināšana profesionālās izglītības iestāžu izglītojamiem.....	53
7.5. Sabiedriskā transporta (t.sk.speciālā transporta) pakalpojuma izdevumu kompensācijas.....	54
7.6. Individuālo lietošanas priekšmetu nodrošināšana.....	55
7.7. Jaunatnes iniciatīvu projekti.....	57
7.8. Izglītojamā un sadarbības iestādes attiecināmie dokumenti atbilstoši projektā atbalstāmajām darbībām.....	58
8. PMP RISKU NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBA .	63
9. PMP RISKĀ MAZINĀŠANAS.....	69
ILGTSPĒJAS NODROŠINĀŠANA.....	69
LITERATŪRAS SARAKSTS	71

Vadlīnijās lietoto saīsinājumu skaidrojums

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

ESF – Eiropas Sociālais fonds

EUR – Euro

IKVD – Izglītības kvalitātes valsts dienests

KA – Konsultatīvais atbalsts

MK – Ministru kabinets

NVO – Nevalstiska organizācija

NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

PMP – priekšlaicīga mācību pārtraukšana

SAM – specifiskā atbalsta mērķis

VIIS – Valsts izglītības informācijas sistēma

TERMINU SKAIDROJUMS

Agresivitāte – individuāla vai grupas īpašība: 1) uzvedības tendence/destruktīva uzvedība uzbrukt apkārtējiem; 2) uzbrūkošs mērķu sasniegšanas stils (Psiholoģijas vārdnīca 1999).

Ambivalence (*divpusīgums*) – divu stipru pretēju emociju (piemēram, *patīk – nepatīk*) vai vēlmju (piemēram, *vēlos – nevēlos*) vienlaicīga izjūšana (Matsumoto 2009), divu pretrunīgu attieksmju vai uzskatu (piemēram, *derīgs – kaitīgs*) vienlaicīga apzināšanās (Craighead; Nemeroff 2004; Miller, Rollnick 2013), cilvēka stāvoklis, ko pavada svārstīšanās un šaubas attiecībā uz problēmu, kam gan “jā”, gan “nē” ir savi ļoti svarīgi pamatojumi (Motivācijas intervija ar injicējamo narkotiku lietotājiem 2004, 103).

Atbalsta pasākumi – mērķtiecīgi organizēti pasākumi, lai sniegtu pedagoģisko, psiholoģisko, sociālo un/vai finansiālo atbalstu izglītojamam, kam ir konstatēts augsts PMP risks, lai sekmētu viņa spēju un gatavību pārvarēt radušos riskus.

Atspoguļojoša klausīšanās (*reflective listening*) – uzvedības izmaiņu modelī pamatota KA pamatmetode, kurā KA sniedzējs uzmanīgi, empātiski iedziļinoties teiktajā, uzklausa KA saņēmēju un sniedz atgriezenisko saiti dažādos līmeņos, piem., reaģējot ar mīmiku, žestiem, atkārtojot teikto un izsakot vārdos jūtas, kas slēpjas aiz teiktā (Miller, Rollnick 2002; Motivācijas intervija 2004; Miller, Rollnick 2013).

Atvērtie jautājumi (*open questions*) – uzvedības izmaiņu modelī pamatota KA pamatmetode, KA sniedzēja uzdotie jautājumi, kuri rosina KA saņēmēju sniegt izvērstas atbildes (Miller Rollnick 2002; Miller, Rollnick 2013).

Atbalstoša mācību vide – mācību vide, kurā izglītojamiem tiek nodrošināts viņu specifiskajām vajadzībām atbalstoša pieeja, gan pedagoģiski pareizi un iejūtīgi strādājot ar izglītojamiem, gan sekmējot viņa mācību motivāciju, gan nodrošinot konsultācijas iespējas utt.

Attīstības dinamika ir izglītības kvalitātes komponents, kas raksturo, cik strauji izglītojamā zināšanās, prasmēs un attieksmēs notiek neatgriezeniskas pārvērtības virzienā no zemākā uz augstāko, uz jaunā rašanos.

Bērnu uzraudzības pakalpojums – ja vecāki vai persona, kuras aprūpē bērns nodots, nevar nodrošināt, ka bērns līdz septiņu gadu vecumam viņu prombūtnes laikā atrodas uzticamas personas klātbūtnē, viņiem ir pienākums nodrošināt bērna uzraudzību pie bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja bērna dzīvesvietā vai citā bērna uzraudzībai paredzētā vietā, vai pie bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja, kas īsteno

pirmsskolas izglītības programmu vai bērnu interešu izglītības programmu (Bērnu tiesību aizsardzības likums 1998).

Datu operatīvās uzskaites sistēma – datu uzkrāšana, kura paredzēta PMP riska rādītāju un projekta ietvaros saņemtā atbalsta uzskaitē projekta (un personu) līmenī. Projekta laikā operatīvā uzskaites sistēma pastāvīgi tiks testēta un noslēgumā sistēma vai atsevišķas tās daļas (pēc nepieciešamības, atkarībā no testa rezultātiem) tiks integrētas Valsts izglītības informācijas sistēmā (VIIS), lai nodrošinātu PMP rādītāju uzskaiti arī pēc projekta īstenošanas.

Empātija – līdzpārdzīvojums (Motivācijas intervija 2004: 103), spēja izprast cita cilvēka viedokli, netieši piedzīvojot viņa domas un jūtas; cita cilvēka domu un jūtu piedzīvošana (*experiencing*); neverbāls, citiem apslēpts divu cilvēku, starp kuriem valda saskaņa, komunikācijas veids (Matsumoto 2009) [motivējošajā intervēšanā] īpaši apgūstama prasme izprast nozīmi (jēgu), ko KA saņēmējs ietver savos izteikumos, izmantojot atspoguļojošu (*reflective*) klausīšanos. Empātijas pamatā ir koncentrēta uzmanības pievēršana katram jaunam KA saņēmēja izteikumam un nepārtraukta jaunu hipotēžu izvirzīšana par KA izteikumā ietvertu nozīmi (jēgu) (Miller, Rollnick 1991).

Iekļaujoša izglītība – izglītības veids, kurā tiek piedāvātas vienādas izglītības iespējas visiem bērniem, jauniešiem, pieaugušajiem neatkarīgi no tā, kādas ir cilvēka spējas, vajadzības un/vai veselības stāvoklis. Piedāvā vienādas izglītības iespējas visiem neatkarīgi no sociālā, ekonomiskā stāvokļa, neatkarīgi no dzimuma, rases, tautības, reliģijas, politiskās pārliecības, nodarbošanās vai dzīves vietas. Iekļaujošās izglītības mērķi ir mazināt barjeras, uzlabot mācību rezultātus un izbeigt diskrimināciju (Lindsey 2002).

Ilgstošs neattaisnots kavējums – ja izglītojamais nav apmeklējis izglītības iestādi un vairāk nekā trīs mācību dienas nav apguvis pirmsskolas izglītības programmu vai vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī – vispārējās izglītības un profesionālās izglītības programmu un izglītības iestādei nav informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nav uzskatāms par attaisnojošu, izglītības iestāde nekavējoties Valsts izglītības informācijas sistēmā ievada informāciju par izglītojamā kavējumiem un to iemesliem (ja tie ir zināmi), kā arī rīcību to novēršanai (MK noteikumi Nr.89 2011).

Ilgspējīga attīstība – attīstība, kas nodrošina mūsdienu paaudzes vajadzības, neradot grūtības nākamām paaudzēm nodrošināt savas vajadzības (MK rīkojums Nr.436 2002).

Individuālais PMP riska mazināšanas plāns – indivīda specifiskajām problēmām atbilstošs atbalsta vai intervences pasākumu piemērošanas plāns, kas ir saskaņots gan ar izglītojamo, gan ar viņa likumiskajiem pārstāvjiem, un ietver individuālā plāna izstrādi izglītojamam, speciālistu, piemēram, psihologa, sociālā pedagoga, skolotāja palīga, logopēda u.c. konsultācijas, t.sk. atbalstu krīzes situācijā, skolas brīvlaikos, papildu konsultācijas mācību priekšmetos.

Interaktīvs rīks izglītības iestādēm PMP risku novērtēšanai un vadīšanai – tiešsaistes vietnē izvietots materiāls, kurā pedagogi vai cita atbildīgā persona var atzīmēt izglītojamā PMP riskus, ievadīt informāciju par plānotajiem atbalsta un/vai intervences pasākumiem, sasniegtajiem rezultātiem.

Intervences pasākumi – mērķtiecīgi organizētas pedagoģiskas, psiholoģiskas, sociālas aktivitātes, kad izglītojamam tiek nodrošināts papildu atbalsts, lai mazinātu vai pilnībā novērstu PMP risku.

Izglītojamais – skolēns, audzēknis, students vai klausītājs, kas apgūst izglītības programmu izglītības iestādē vai pie privātpraksē strādājoša pedagoga. (*Izvēlēts lietot terminu "izglītojamais", lai ievērotu vienotu pieeju projekta mērķgrupas bērniem un jauniešiem, kā arī, lai šis termins būtu atbilstošs normatīvajos aktos noteiktajam*) (Izglītības likums 1999).

Izvairīšanās – indivīda tendence izvairīties no viņam nepieņemamām sekām vai darbības (Psiholoģijas vārdnīca 1999).

Izvērtējums – plāna izpildes rezultātu analīze, salīdzinājums ar iepriekšējā perioda rezultātiem, stipro un vājo pušu apzināšana un lēmumu pieņemšana plāna korekcijai un turpmākai rīcībai.

Karjeras atbalsts (*career guidance*) – darbību kopums (karjeras izglītība, informācija karjeras attīstības atbalstam un karjeras konsultēšana), kas jebkurā vecumā, jebkurā dzīves posmā ļauj noteikt un apzināties savas spējas, prasmes un intereses, pieņemt jēgpilnus lēmumus par izglītību, apmācību un profesiju, kā arī vadīt savu personīgo dzīves ceļu mācībās, darbā un citur, kur šīs spējas un prasmes tiek apgūtas un/vai izmantotas (EMKAPT 2013).

Kārtība PMP novēršanas preventīvajiem un intervences pasākumiem – izstrādāts rīcības plāns ar mērķtiecīgi plānotiem pasākumiem, kuri tiek realizēti un regulāri izvērtēti.

Konsultatīvais atbalsts (KA) – iekļaujas plašajā preventīvajā un intervences politikā individuālā līmenī, lai atsevišķiem izglītojamiem, kuri varētu pārtraukt mācības, nodrošinātu to vajadzībām pielāgojamu atbalsta mehānismu kopumu. KA ir vērsts uz t.s. individuāliem faktoriem un orientēts uz indivīda vērtību, motivācijas, attieksmes

un uzvedības veidošanu, piemēram, karjeras atbalsts (informācija karjeras attīstības atbalstam, karjeras izglītība un īpaši karjeras konsultēšana) var palīdzēt jauniešiem izdarīt izvēli, kas atbilst viņu mērķiem, personīgajām interesēm un talantiem.

Mācību kavējumu monitorings ir kavējumu uzskaites un novērtēšanas procesa norises apkopojums, lai apzinātu situāciju par ilgstošiem neattaisnotiem kavējumiem.

Mācību nodarbība – izglītības darba laika vienība (Izglītības likums 1999).

Mācīšanās traucējumi – to pamatā ir nelielas bioloģiskas jeb neiroloģiskas disfunkcijas, kas izpaužas kognitīvās apstrādes savdabībā, akadēmisko iemaņu attīstības nepietiekamībā. Mācīšanās traucējumus raksturo: 1) zemi mācību sasniegumi; 2) katrā vecumposmā mācību sasniegumu iekavējums izpaužas atšķirīgi; 3) bioloģiska nobriešana negarantē mācīšanās iemaņu uzlabojumu, izglītojamais ir gan jāmāca, gan jāturpina rūpēties par viņa mācīšanās iemaņu pilnveidi; 4) neskatoties uz kognitīvās apstrādes deficītu, ir grūti pateikt, kas ir cēlonis un kas sekas; 5) šie traucējumi nav tiešs rezultāts citiem traucējumiem, bet tos var pavadīt arī citi traucējumi, piemēram, runas un valodas traucējumi, uzmanības deficīts (ICD-10).

Motivācija – motīvu kopums, kas rosina un pamato izglītojamā darbību, rīcību, uzvedību, attieksmes, vajadzības, intereses u.c., kas ir pamatā cilvēka darbībai, rīcībai, uzvedībai, attieksmēm (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca 2000).

Nepietiekams sekmju līmenis – mācību sasniegumu vērtējums zem 4 ballēm (Izglītības likums 1999).

Pedagogs – fiziska persona, kurai ir noteiktā izglītība un profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātpraksē (Izglītības likums 1998).

Pretestība (*resistance, discord*) – KA saņēmēja uzvedība, kas rodas KA sniedzēja un KA saņēmēja mijiedarbībā, KA saņēmēja reakcija uz savstarpējās iedarbības saturu un stilu, kas izpaužas KA apgrūtināšanā, piemēram, neatbildēšanā uz jautājumiem, KA sniedzēja ignorēšanā, viņa teiktā noniecināšanā u.c. Pretestība var tikt vērsta pret KA sniedzēju, viņa sniegto informāciju, KA procesu, uzvedības izmaiņām u.c. Pretestība uzvedības izmaiņām izpaužas *pretestības runā* (Miller, Rollnick 2002; Motivācijas intervija 2004; Miller, Rollnick 2013).

Preventīvie pasākumi – mērķtiecīgi organizēti pasākumi, lai mazinātu PMP riskus ikvienam izglītojamajam.

Priekšlaicīga mācību pārtraukšana (PMP) – ietver visas mācību pārtraukšanas formas, pirms ir pabeigta vidējā izglītība vai līdzvērtīga profesionālā izglītība. Ar PMP ir saistītas divas grupas:

- obligātā izglītības vecuma bērni, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē; starp tiem ir arī bērni un jaunieši, kuri beiguši sākumskolu, bet neturpina pamatizglītību, un jaunieši, kuri ieguvuši pamatizglītību, bet neturpina vidējās izglītības ieguvu; bērni, par kuriem pašvaldībai nav informācijas;
- izglītojamie, kuri ir reģistrēti izglītības iestādēs, taču neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības.

PMP riski – apstākļi izglītojamā vidē vai personībā, kas traucē sekmīgam mācību procesam un var novest pie mācību pārtraukšanas. Tie var būt saistīti gan ar izglītojamā sociālo vidi, gan ar mācību vidi izglītības iestādē, gan ar izglītojamā speciālajām vajadzībām, gan ar izglītojamā ekonomisko situāciju.

PMP risku izvērtējuma veidlapa – veidlapa, kurā iekļauti dažādi PMP riski, kurus pedagogs vai atbildīgā persona var identificēt, izvērtējot izglītojamā mācību darbību, uzvedību, ģimenes situāciju, sadarbību ar klases biedriem un pedagogiem. Nepieciešamie preventīvie/atbalsta/intervences pasākumi ir piemērojami atbilstoši rezultātiem, ko iegūst, aizpildot PMP risku veidlapu.

Profesionālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas, izglītojamie no 1. līdz 4. kursam – audzēkņi, kas mācās profesionālās izglītības iestādēs vai vispārējās izglītības iestādēs, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas.

Sadarbība – cilvēku mijiedarbība, kurā notiek apvienošanās, izvirzot kopīgo mērķi, vai savstarpēja darbības saskaņošana (Psiholoģijas vārdnīca 1999).

Sasniegumu motivācija – izglītojamā vēlme un gatavība izvirzīt noteiktus mērķus, kuru sasniegšanā ir gatavs pārvarēt dažādus šķēršļus. Piemēram, sastopoties ar grūtu mācību uzdevumu, ir gatavs meklēt papildus resursus, lai šo uzdevumu atrisinātu. Izjutot neveiksmi, meklē risinājumus, lai sasniegtu savus mērķus (Emmons 1989).

Sistēmiska pieeja – metodiska pieeja, kas ietver kompleksu, strukturētu un savstarpēji saistošu darbību kopumu.

Starpprofesionāļu komanda – dažādu jomu profesionāļu grupa, kurai ir kopējs mērķis – kvalitatīva pakalpojuma sniegšana klientam un pēc iespējas labāks problēmsituācijas risinājums.

Starpinstitucionāla sadarbība – starpprofesionāļu komandas darbs starp institūcijām. Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešajā daļā noteikto, bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām (BTAL, 1998).

Uzvedības izmaiņas (*behavioral change*) – no iepriekšējās uzvedības radikāli atšķirīga uzvedība (piemēram, smēķē → nesmēķē; neapmeklē skolu → regulāri apmeklē skolu); daļējas uzvedības izmaiņas (piemēram, smēķē → smēķē mazāku cigarešu skaitu dienā; neapmeklē skolu → reizēm apmeklē skolu) uzvedības izmaiņu modelī netiek uzskatītas par uzvedības izmaiņām (Prochaska 2008; Motivācijas intervija 2004).

Vardarbība – visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu (Bērnu tiesību aizsardzības likums 1998).

Vienaudžu savstarpējā vardarbība (*mobbing*) – specifiska agresīvas uzvedības forma, kuras rezultātā bērns atkārtoti un ilgākā laika posmā tiek pakļauts negatīvai rīcībai vai attieksmei no viena vai vairāku citu skolēnu puses (Olweus 1993).

Vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie – skolēni, kas mācās vispārizglītojošās skolās no 1. līdz 9. vai 12. klasei. Projekta mērķgrupa ir skolēni no 5. līdz 12. klasei, ja tie mācās vispārizglītojošās izglītības iestādē.

IEVADS

Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa „Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” ietvaros IKVD no **2017. gada 16. marta** ir sācis īstenot projektu „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”, kura īstenošanas periods ir līdz **2022. gada 31. decembrim**.

Projekts izstrādāts, pamatojoties uz Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020.gada plānošanas perioda vadības likuma 20. panta 6. un 13. punktu un Eiropas Savienības fondu un Kohēzijas politikas 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības programmu „Izaugsme un nodarbinātība”, kā arī uz konceptuālo ziņojumu „Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai, lai nodrošinātu 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus”, kas atbalstīts ar Ministru kabineta 2016. gada 5. maija rīkojumu Nr.286.

Problēmas analīze Latvijas kontekstā

CSP dati liecina, ka 2016. gadā Latvijā skolu nepabeigušo 18–24 gadus vecu jauniešu īpatsvars bija 10%. (CSP 2016) Latvijā identificētas divas ar PMP risku saistītas mērķa grupas:

1. Obligātā izglītības vecuma bērni, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē. Starp tiem arī bērni un jaunieši, kuri ieguvuši sākumskolas izglītību, taču neturpina pamatizglītību; arī jaunieši, kuri ieguvuši pamatizglītību, bet neturpina vidējās izglītības iegūvi (IKVD ziņojums 2015).

2. Izglītojamie, kuri ir reģistrēti izglītības iestādēs, taču neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas ziņojumā (PISA 2012) norādīts, ka Latvijā vairāk nekā 60 % izglītojamo neattaisnoti kavē stundas, līdz ar to Latvija ir 1. vietā pētījumā iesaistīto valstu vidū šajā jomā. Šie izglītojamie, ņemot vērā minēto pētījumu rezultātus, kā arī CSP ziņojumu „Jaunieši Latvijā” (CSP 2014), ir augsta PMP riska grupa un viņiem plānojami preventīvi un intervences pasākumi projektā „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (Nr.8.3.4.0/16/I/001).

PMP problēmas risinājuma pamatojums

PMP nopietni ierobežo izglītojamo izaugsmi un panākumu gūšanu profesionālajā jomā, kā arī padziļina un/vai turpina padziļināt nabadzību un sociālo izolētību (APA 2012).

Tādējādi tie rada gan sociālas problēmas, gan palielina sociālās atstumtības risku. PMP samazināšana un jauniešu izglītības snieguma uzlabošana ir vērsta uz ilgtspējīgu izaugsmi un atbilst gan “gudras izaugsmes” mērķim, paaugstinot prasmju līmeni, gan “integrējošas izaugsmes” mērķim, mazinot vienu no galvenajiem bezdarba un nabadzības riska faktoriem. Tāpēc viens no Eiropadomes apstiprinātajiem pamatmērķiem ir samazināt PMP īpatsvaru līdz mazāk nekā 10 % un nodrošināt, lai vismaz 40 % jaunākās paaudzes iedzīvotāju iegūst augstāko izglītību vai tai līdzvērtīgu izglītību (Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam 2011). Eiropas Parlamenta rezolūcijā (Eiropas Parlamenta rezolūcija 2007) par jaunām iemaņām jaunām darba vietām ir uzsvērtā nepieciešamība celt vispārējo iemaņu līmeni un piešķirt prioritāti to personu izglītībai un apmācībai, kam visvairāk draud saimnieciska un sociāla atstumtība, jo īpaši priekšlaikus skolu pārtraukušiem jauniešiem.

PMP mazināšanas nepieciešamību pamato hierarhiski augstākie Latvijas attīstības plānošanas dokumenti:

- **“Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam”** uzsvērtā nepieciešamība samazināt PMP, nosakot mērķi līdz 2030. gadam samazināt „pirms laika skolu pametušo īpatsvaru” līdz mazāk nekā 10%;

- **“Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam”** noteikts mērķis skolu nepabeigušo iedzīvotāju īpatsvaram 18–24 gadus vecu iedzīvotāju vidū 2020.gadā – 10%;

- **“Latvijas nacionālajā reformu programmā „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai”** noteiktas Latvijas apņemšanās attiecībā uz PMP mazināšanu;

- **“Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020. gadam”** 1.4. rīcības virziens „Iekļaujošās izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana” cita starpā paredz aktivitātes, kas ir vērstas uz sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu un jauniešu apzināšanu izglītības iestādēs, kā arī ārpus tām, izglītības neapguves cēloņu identificēšanu, kā arī pasākumu izstrādi identificēto cēloņu novēršanai vai mazināšanai, tai skaitā ar ESF atbalstu.

Saskaņā ar projekta problēmas analīzi, izvirzīts projekta **mērķis**: samazināt PMP, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus 614 izglītības iestādēs vispārējās izglītības iestāžu izglītojamiem no 5. līdz 12. klasei, kā arī to profesionālās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 4. kursam, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas.

Projekts tiks īstenots sadarbībā ar valsts profesionālās izglītības iestādēm un ar Latvijas Republikas pilsētu un novadu pašvaldībām, kas projekta īstenošanā iesaistīs to pakļautībā esošās izglītības iestādes.

Projekta „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”

Normatīvā bāze

Projekta īstenošana notiek saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība”

- **Eiropas Savienības Kohēzijas fonda projektu vadības likums.** Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=124270>.
- **Ministru kabineta 05.05.2016. rīkojums Nr. 286.** Par konceptuālo ziņojumu "Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai, lai nodrošinātu 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" ieviešanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/281991-par-konceptualo-zinojumu-par-politikas-alternativu-veidosanu-priekslaicigas-macibu-partrauksanas-problemas-risinasanai>.
- **Ministru kabineta 12.07.2016. rīkojums Nr. 460.** Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" īstenošanas noteikumi.

Darbs ar bērniem un jauniešiem

- **Bērnu tiesību aizsardzības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=49096>.
- **Jaunatnes likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=175920>.
- **MK 01.04.2014. noteikumi Nr. 173.** Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/265516-noteikumi-par-kartibu-kada-apgust-specialas-zinasanas-bernutiesibu-aizsardzibas-joma-so-zinasanu-saturu-un-apjomu>.

Izglītības jomu reglamentējošie

- **Izglītības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>.
- **Vispārējās izglītības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20243>.
- **Profesionālās izglītības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>.
- **MK 06.09.2016. noteikumi Nr. 89.** Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/284598-grozijumi-ministru-kabineta-2011-gada-1-februara-noteikumos-nr-89-kartiba-kada-izglitibas-iestade-informe-izglitajamo-vecakus-p...>

Sociālo palīdzību un sociālo pakalpojumu sniegšanu reglamentējošie

- **Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=68488>.

- **Likums „Par sociālo drošību”.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=36850>.

- **Valsts sociālo pabalstu likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=68483>.

- **MK 31.03.2009. noteikumi Nr. 279.** Noteikumi par kārtību, kādā personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus sociālās rehabilitācijas institūcijās, un prasībām sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=190188>.

- **MK 21.04.2008. noteikumi Nr. 288** „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība”. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=174327>.

- **MK 06.11.2006. noteikumi Nr. 914** „Kārtība, kādā no psihoaktīvām vielām atkarīgās personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus”. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=147554>.

- **MK 18.12.2012. noteikumi Nr. 942** „Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā”. Pieejams: [14 http://likumi.lv/doc.php?id=253781](http://likumi.lv/doc.php?id=253781).

- **Invaliditātes likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=211494>.

Citi saistošie normatīvie akti

- **Biedrību un nodibinājumu likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=81050>.

- **Civillikums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=225418>.

- **Darba likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=26019>.

- **Fizisko personu datu aizsardzības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=4042>.

- **Iesniegumu likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=164501>.

- **Likums „Par pašvaldībām”.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57255>.

- **Publisko iepirkumu likums.** Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=287760>.

- **Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/202273-valsts-un-pasvaldibu-instituciju-amatpersonu-un-darbiniekuatlidzibas-likums>.

- **Valsts pārvaldes iekārtas likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=63545>.

- **Valsts valodas likums.** Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=14740>.

Vadlīnijas

Šīs Vadlīnijas izstrādātas koordinētai PMP risku identificēšanai, individuālā atbalsta pasākumu plānošanai un īstenošanai, PMP risku mazināšanai/novēršanai, sniedzot ieteikumus pašvaldībām un to sadarbības partneriem par viņiem deleģēto funkciju veikšanu projektā un tādējādi ieviešot ilgtermiņa atbalsta komunikācijas modeli, ko sadarbības un stratēģiskie

partneri, kā arī projektā iesaistītā mērķauditorija un pedagogi varēs izmantot arī pēc projekta noslēguma.

Vadlīnijas ietver PMP riska jauniešu identificēšanas kritērijus, PMP mazināšanas plānu konsultatīvā atbalsta sniegšanai izglītības iestādē izglītojamiem ar PMP risku, īstenojamo atbalsta pasākumu pašvaldībā un izglītības iestādē noteikšanas un atbalsta piešķiršanas metodiku, kā arī sadarbības partneru finanšu plūsmas aprakstu, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai nenotiktu pārklāšanās ar citiem finansējuma avotiem. Lai to nodrošinātu, tiks izveidota datu operatīvās uzskaites sistēma, kurai izstrādāta tehniskā specifikācija. Tajā tiks uzkrāti dati par PMP riska rādītājiem un projekta ietvaros saņemto atbalstu pašvaldības, izglītības iestādes un individuālā līmenī. Plānots, ka operatīvo uzskaites sistēmu varēs integrēt VIIS, lai nodrošinātu PMP rādītāju uzskaiti arī pēc projekta īstenošanas.

1. PMP RISKĀ GRUPAS RAKSTUROJUMS, PAZĪMES UN IDENTIFICĒŠANA

Latvijā pastāv divas ar **PMP risku saistītas mērķa grupas:**

- obligātajā izglītības vecuma bērni, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē;
- izglītojamie, kuri ir reģistrēti izglītības iestādēs, bet neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības (šie izglītojamie ir augsta PMP riska grupa un tiem ir plānojami preventīvi un intervences pasākumi);

IKVD apkopotie dati “Par obligātā izglītības vecuma bērniem, kuri nav reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā (2016./2017. m.g.)” liecina, ka kopējais izglītības iestādēs neregistrēto bērnu skaits palielinās.

Eiropas Komisijas 2013. gada pētījumā (Skat. Izglītības un zinātnes ministrija 2013) secināts, ka faktori, kādēļ jaunieši Latvijā izvēlas priekšlaicīgi pārtraukt mācības, ir ļoti individuāli un parasti tas ir kumulatīvs process, nevis pēkšņs lēmums. 2014. gadā veiktajā pētījumā par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem (Pētījums par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai 2015) tika secināts, ka ir iespējams noteikt dažas pazīmes, kurām ir tendence atkārtoties. Četri visbiežāk identificētie iemesli ir – motivācijas trūkums mācīties (15%), vēlme sākt strādāt algotu darbu (13%), grūtniecība un / vai laulības (12%), nepatika mācīties (12%). Savukārt starp visiem jauniešiem atbilstošajiem PMP iemesliem visbiežāk minētais ir motivācijas trūkums (33%) un nepatika mācīties (27%), vēlme sākt strādāt algotu darbu (26%), ko iespējams arī interpretēt, kā vēlmi uzsākt patstāvīgu dzīvi. 23% PMP jauniešu kā mācību pamešanas iemeslu norāda veselības problēmas. Pētījumā teikts, ka katrs kopumā ceturtais PMP jauniešis norādījis uz sociālo attiecību iemesliem. Ar vecākiem saistītus iemeslus min tikai 3% aptaujāto.

PMP saistīta ar **četrām risku grupām:**

- **ar mācību darbu / izglītības iestādes vidi saistītie riski,**
- **sociālās vides un veselības riski,**
- **ekonomiskie riski,**
- **ar ģimeni saistītie riski.**

PMP riski

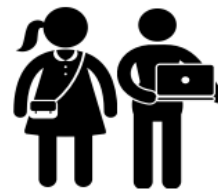
Ar mācību darbu/izglītības iestādes vidi saistītie riski:

- neattaisnoti mācību kavējumi
- grūtības mācību satura apguvē
- iekavēta mācību satura apguve iepriekšējā izglītības posmā
- zemi mācību sasniegumi (nepietiekami vērtējumi)
- uzvedības problēmas
- konflikti ar klases/skolas/kursa biedriem
- konflikti ar pedagogiem
- pret izglītojamo vērstā vardarbība
- otrgadniecība
- problemātiska izglītības iestādes un ģimenes sadarbība
- valodas barjera
- verbāla vai fiziska agresija (pret cilvēkiem vai priekšmetiem)
- liela slodze (mācību darbs/interesu izglītība/ profesionālā ievirze)

Sociālās vides un veselības riski:

- slims vecāks vai cits tuvinieks
- speciālās vajadzības (iegūti vai iedzimti funkcionālie traucējumi)
- invaliditāte
- grūtniecība/ir mazs bērns/-i
- izglītojamais ir laulībā/attiecībās

Ekonomiskie riski:

- apgrūtināta nokļūšana uz izglītības iestādi
- nepietiekami finansiālie resursi pamatvajadzību nodrošināšanai
- ģimene nevar nodrošināt individuālos mācību līdzekļus
- mājās nav pieejas internetam
- nepieciešams veikt pienākumus mājās, kas traucē mācībām
- izglītojamā kredītsaistības

Ar ģimeni saistītie riski:

- vecāki strādā citā valstī/pilsētā, atrodas ilgstošā prombūtnē
- pieskata brāļi/māsu vai citus ģimenes locekļus
- vecākiem ir atkarības problēmas
- vecāki neatbalsta izglītojamo mācību procesā
- vecāki izrāda pārāk lielu interesi par bērna mācībām
- ģimenē ir konfliktējošas attiecības
- izglītojamais ievietots ārpusģimenes aprūpes iestādē

Svarīgi atcerēties, ka izglītojamo ikdienas uzvedības novērojumi, ļaus ne tikai savlaicīgi apzināt PMP riskam pakļautos izglītojamos – šie novērojumi palīdzēs izstrādāt atbalsta sistēmu problēmu mazināšanai un novēršanai. Pedagoģi nav speciālisti ne sociālajā darbā, ne psiholoģijā, tādēļ nepieciešamības gadījumā svarīgi vērsties pie izglītības iestādes atbalsta komandas vai pašvaldības atbalsta komandas, kas palīdzētu izstrādāt individuālo atbalsta plānu katram izglītojamam.

Izglītības iestādes atbalsta komandu var veidot (VISC Metodiskie ieteikumi):

- administrācijas pārstāvis (direktors, direktora vietnieks, izglītības metodiķis);
- izglītības psihologs;
- speciālais pedagogs / speciālās izglītības skolotājs;
- sociālais pedagogs;
- logopēds / skolotājs–logopēds;
- pedagoga palīgs;
- skolotājs (klases audzinātājs, mācību priekšmeta skolotājs);
- vecāki;
- cita kompetenta persona.

1.1. Agrīnās brīdināšanas sistēmas apraksts (individuālo risku noteikšanas iespēja)

PMP ir process, kas sākas krietni pirms skolas pamešanas, un izglītojamie uzrāda identificējamus riska pazīmes vismaz vienu līdz trīs gadus, pirms viņi pamet skolu (Allensworth 2005; Neild, Balfanz 2006; Rumberger 2004).

Jēdziens “Agrīnā brīdinājuma sistēma” tiek izmantots, lai aprakstītu sistēmas, aktivitātes un programmas, kas saistītas ar agrīno brīdinājuma signālu un riska faktoru identifikāciju. Parasti tā iekļauj savāktos datus par skolēniem, lai identificētu riska faktorus un veicinātu mērķtiecīgu sekojošo darbību. Tie ir cieši saistīti ar datu vākšanas sistēmu kopumā un ar agrīnās intervences mehānismiem (Maslo 2015).

Pētījumi pierāda, ka daudzi izglītojamie, kuri pamet mācības, dod “brīdinājuma signālu” mēnešiem, pat gadiem ilgi. Izglītojamie dod šādus signālus skolā vai ārpus tās. Izglītojamie ar vairāk nekā vienu signālu mēdz demonstrēt vēl lielāku mācību pārtraukšanas varbūtību.

Agrīnai PMP riska situācijas atklāšanai jābalstās uz visaptverošu skatu uz indivīdu, kas ietvertu arī sociālos, ar ģimeni saistītos un emocionālos faktorus. Pedagogs, kā cilvēks, kurš diendienā strādājot ar izglītojamo, labi to pazīst, ir viens no nozīmīgākajiem profesionāļiem, kas var palīdzēt izglītojamiem sasniegt viņa dzīves mērķus, ja būs laicīgi pamanījis pirmos signālus, kas norāda uz iespējamiem PMP riskiem.

Izglītojamaais, kurš pakļauts ar mācību darbu un izglītības iestādes vidi saistītajiem PMP riskiem

Visticamāk, ka šai risku grupai pakļauto izglītojamo pedagogam pamanīt ir visvienkāršāk, jo galvenā pazīme, kas norāda uz iespējamo piederību šai grupai, ir tā, ka izglītojamaais bieži mēdz saņemt zemas vērtējumus. Tā kā pedagogs vistiešākā veidā ir saistīts ar izglītojamā mācību darbu, tad par šo risku liecinās sekmju ieraksti žurnālā (papīra vai elektroniskā formātā).

Šādu vērtējumu skaita pieaugums loģiski var novest pie tā, ka izglītojamaais nespēj izsekot līdzī mācību saturam, nespēj veikt pedagoga uzdotos uzdevumus un rezultātā var pamest izglītības iestādi. Ilgstoši zemi vērtējumi dažādos mācību priekšmetos mazina motivāciju mācīties – izglītojamaais arvien biežāk nav sagatavojies nākamajai stundai, jo uzskata, ka tāpat nekas neizdosies. Tā rezultātā krājas mācību parādi un neattaisnoti mācību stundu un nodarbību kavējumi. **Īpaši pedagogam jāpievērš uzmanība izglītojamam, kuram ir zemi mācību sasniegumi vismaz trijos mācību priekšmetos,** – tas jau ir nopietns signāls tam, ka pastāv risks palikt uz otru gadu un mācību dēļ pamest izglītības iestādi.

Mācību grūtību pamatā var būt gan valodas barjera, gan problēmas ārpus skolas, piemēram, problēmas ģimenē, kā arī pārāk liela mācību slodze izglītības iestādē, ar ko konkrētais izglītojamaais netiek galā, gan arī papildu slodze interešu izglītībā, vai kāds hobijs. Tādējādi riskam, kas saistīts ar mācību grūtībām, var tikt pakļauti arī talantīgie izglītojamie, kuri nopietni nodarbojas, piemēram, ar sportu vai mākslu.

Pievēršot uzmanību vecāko klašu vai kursu izglītojamiem, nedrīkst izslēgt arī to, ka izglītojamaais ārpus izglītības iestādes jau strādā algotu darbu – iespējams vēlu vakaros vai pat naktīs. Tas noteikti var ietekmēt spēju koncentrēties mācībām. Tāpat algota darba veikšana var mazināt motivāciju mācīties jo, pirmkārt, izglītojamaais ir ieguvis darbu bez izglītības dokumenta, otrkārt, viņš var būt aptvērījis to, ka tas, ko māca skolā, viņa dzīvei ārpus izglītības iestādes nebūt nav nepieciešams, t.i., apgūtais profesionālajā darbā nenoder, kas likumsakarīgi mazina vēlmi mācīties, un tādējādi pasliktinās sekmes.

Sliktas sekmes rada sliktu pašizjūtu – izglītojamaais var justies atstumts, nenovērtēts – tas var veicināt dažādas uzvedības problēmas, kas var izpausties gan kā regulāri konflikti ar citiem izglītojamiem klasē un izglītības iestādē, gan arī kā konflikti ar pedagogiem. Izglītojamaais, kuram ir mācību grūtības, var kļūt gan par apsmieklu objektu citiem, gan arī pats kļūt vardarbīgs. Abos gadījumos tas var novest pie mobinga izpausmēm klasē, kas uzskatāma par nopietnu problēmsituāciju, kura prasīs ilgstošu risināšanu.

Eksistē daudzi un dažādi iespējamie iemesli, kas var ietekmēt un / vai veicināt PMP risku parādīšanos, tādēļ pedagogiem jāpievērš īpaša uzmanība situācijas analīzei, piemēram:

- izglītojamam izglītības iestādē ir garlaicīgi;
- pedagogu darba kvalitāte neatbilst izglītojamā vajadzībām un spēju potenciālam;
- bērnu un jauniešu neziņa un nepārliecinātība par to, ko vēlas savā dzīvē darīt;
- negatīva iepriekšējā mācību pieredze;
- augsti/pārspilēti izglītības iestādes disciplīnas standarti;
- neatbilstošs izglītības satura pasniegšanas veids;
- izglītības iestādes atbalsta personāla neatbilstoša / neprofesionālā rīcība;
- slikts izglītības iestādes mikroklimate;
- slinkums, nepatika mācīties;
- u.c.

Ja pedagogs ir fiksējis kādas pazīmes, kas liecina par šīs riska grupas problēmām, tās noteikti, nedrīkst atstāt bez ievērības, jo izglītojamā sliktā pašizjūta izglītības iestādē var pieaugt, kas var ietekmēt ne tikai mācības, bet atstāt arī negatīvu iespaidu uz izglītojamā tālāko dzīvi.

Izglītojamais, kurš pakļauts ar sociālo vidi un veselību saistītajiem PMP riskiem

Šai risku grupai piederošo izglītojamo pedagogam pamanīt varētu būt grūtāk, jo par sociālajām un veselības problēmām cilvēki kopumā runā nelabprāt, iespējams, pat vēlas tās slēpt. Ja izglītojamiem ir invaliditāte, speciālas vajadzības (iegūti vai iedzimti funkcionāli traucējumi), specifiskas veselības problēmas vai īpatnības, pedagogs par to, visticamāk, ir informēts. Tāpat, ja veselības problēmas ir redzamas, tad ir vieglāk reaģēt uz izglītojamā iespējamajām problēmām izglītības iestādē un nodrošināt nepieciešamo atbalstu. Turklāt daudzos gadījumos atbalsta nodrošināšana izglītojamiem ar veselības un sociālās vides radītajām problēmām valstī ir jau paredzēta – svarīgi, lai pedagogs zinātu par atbalsta iespējām.

Speciālās izglītības iestādēs ir pieejama plašāka informācija par izglītojamā veselību, kas nozīmē, ka ir iespējams jau preventīvi novērtēt, vai šie traucējumi var būtiski ietekmēt izglītošanās procesu. Neskatoties uz to, ka izglītojamie visbiežāk dzīvo šo izglītības iestāžu internātos, nelabvēlīga sociālā vide, tai skaitā, ģimenē (visbiežāk – vecāku vardarbība, vienaldzība par saviem bērniem u.c.) var būtiski ietekmēt izglītojamā nākotni, jo šādā situācijā *savienojas* vairāki riska faktori.

Taču ir jāpieļauj situācijas, ka izglītības iestādē trūkst informācijas par izglītojamā veselību, vai, piemēram, par viņa ģimenes locekļu veselības problēmām. Iespējams, izglītojamais ļoti smagi pārdzīvo tuvinieku slimību, vai viņam mājās jāuzņemas kopēja loma.

Mediķi un psihologi ir atzinuši, ka dažādas atkarības (no alkohola, narkotikām, interneta u.c.) ir uzskatāmas par slimībām, nevis izlaidīgu dzīvesveidu – to vajadzētu atcerēties arī pedagogiem un visai sabiedrībai. Arī atkarība no smēķēšanas, kas bieži saistīta ar nelabvēlīgu apkārtējo vidi, ir aktuāla mūsdienu problēma, kas norāda uz nepieciešamību pievērst speciālistu uzmanību. Ja izglītojamiem ir novērotas kādas izpausmes, kas liecina par atkarībām, speciālistu palīdzība viņam ir vajadzīga obligāti. Viegļākais ceļš būtu postulēt, ka izglītojamiem ar izteiktām atkarībām nav vietas skolā, taču tieši izglītības iestāde ir tā institūcija, kurai ir iespējas izglītojamiem palīdzēt, sniedzot atbalstu.

Domājot par vecāko klašu un kursu izglītojamiem, arī grūtniecība un laulības var radīt riskus, kas var novest pie PMP. Laulības un bērniņa gaidīšana ir priecīgi notikumi, taču tradicionāli tiek attiecināti uz pieaugušā dzīvi, savukārt mācīšanās skolā ir bērnības daļa. Apkārtējo neizpratne vai neadekvāta reakcija uz šiem cilvēka dzīvei tik svarīgajiem notikumiem var būtiski ietekmēt izglītojamā vēlmi nākt uz izglītības iestādi. Turklāt jāatceras, ka vēl pirms dažiem gadu desmitiem izglītojamai, kura gaidīja bērniņu, no izglītības iestādes bija jāaiziet. Un sabiedrības uzskatus mainīt nebūt nav viegli. Tādēļ izglītības iestādes atbalsts šajā situācijā ir būtisks.

Sociālās vides un veselības riski var novest pie vairākkārtējas izglītības iestādes maiņas un otrādi – vairākkārtīga izglītības iestādes maiņa var radīt apstākļus, kas veicina sociālos riskus. Tādējādi jāpievērš uzmanība arī šim faktoram.

Izglītojamais, kurš pakļauts ekonomiskajiem PMP riskiem

Ekonomiskie riski, kas var izraisīt PMP, izglītojamo uzvedībā ir novērojami saistībā ar izglītojamā (un viņa ģimenes) finansiālajām iespējām iesaistīties izglītības iestādes mācību procesā un ārpuskolas pasākumos. Dažreiz riski ir acīmredzami – izglītojamiem trūkst finansiālo līdzekļu, lai nokļūtu izglītības iestādē, iegādātos nepieciešamo apģērbu vai sporta inventāru, lai dotos kopā ar klasi ekskursijā, lai mājās nodrošinātu interneta pieslēgumu u.tml. Ir situācijas, kurās šos riskus novērot ir sarežģītāk – ģimenes ierobežoto finansiālo iespēju dēļ izglītojamiem ir nepieciešamība uzsākt strādāt algotu darbu vai strādāt ģimenes uzņēmumā vai saimniecībā, bet izglītības iestādē par to informācijas var arī nebūt.

Izglītības iestādē var arī nezināt par izglītojamā finansiālajām saistībām (piemēram, parādi, kredīti), kā arī nepieciešamību vai vēlmi uzsākt strādāt algotu darbu finansiālo problēmu risināšanai, vai arī tādēļ, ka viņa draugi – vienaudži uzsākuši darba gaitas. Tādējādi, PMP risku konstatēšanai nozīmīgas ir arī sarunas ar izglītojamiem.

Jāatzīst, ka arī ekonomiskie riski ir jūtīga tēma, taču, kad tie apzināti, to risināšana un atbalsta pasākumu organizēšana ir relatīvi vienkārša, ja ir iespējams, iegūt finansiālo palīdzību. **Šo risku novēršana ir iespējama samērā īsā laikā pēc to apzināšanas, kas būtiski palīdzēs izglītojamajiem mazināt PMP iespējamību.**

Izglītojamais, kurš pakļauts ar ģimeni saistītajiem PMP riskiem

Šī risku grupa ir saistīta ar situāciju ģimenē, kas pedagogam bieži nebūs viegli apzināma. Te noteikti jādomā par sadarbības iespējām ar izglītojamā ģimenes locekļiem vai citām personām. Pedagogiem jāatceras, ka neviena ģimene nav labāka vai sliktāka par citām, tās vienkārši ir atšķirīgas, kas nozīmē, ka pedagogiem profesionāli jāizvēlas piemērotākais veids sadarbībai.

PMP riskam tiek pakļauti izglītojamie, kuriem abi vecāki strādā citā valstī, vai atrodas ilgstošā prombūtnē kādu citu iemeslu dēļ. Šāda situācija izglītojamiem var radīt gan emocionālas, gan sociālas problēmas. Piemēram, iespējams, ka nav neviena, kas izglītojamajam atgādinātu, ka no rīta jānodas uz izglītības iestādi. **Pusaudžu vecumā visos gadījumos gaidīt no izglītojamā apzināti atbildīgu un patstāvīgu rīcību situācijās, kad trūkst pieaugušā iezīmētu audzināšanas robežu, ir ļoti optimistiski.** Tāpēc ir skaidrs, ka šāda un līdzīgas situācijas uzskatāmas par riskus izraisošām un ir jādomā par atbalsta pasākumiem.

Līdzīgi ir situācijās, ja izglītojamiem ir jāuzņemas atbildība par brāļu un māsu pieskatīšanu. Tas var būt gan vecāku prombūtnes, gan deviantas uzvedības (alkoholisms, narkomānija) u.c. gadījumos. Izglītības iestāde šajā situācijā nav prioritāte un, ja izglītojamais nesaņems atbalstu no izglītības iestādes gan mācībās, gan finansiāli, gan emocionāli, pastāv risks, ka skolu viņš var pamest jebkurā brīdī.

Vecāku nepietiekams atbalsts bērnu mācību grūtību vai uzvedības problēmu mazināšanai tāpat var radīt izglītības iestādes pamešanas riskus. Vecāku atbalsta trūkuma iemesli var būt dažādi – gan jau pieminētie, gan vecāku laulības šķiršana, gan vardarbība ģimenē u.c. Visi šie notikumi novērš izglītojamā uzmanību no mācībām, mazina mācību motivāciju.

Situācija, kad bērns tiek ievietots ārpusģimenes aprūpes iestādē, ir nopietns emocionāls pārdzīvojums gan saistībā ar aiziešanu no ģimenes, gan adaptāciju jaunajos sociālajos apstākļos.

Ar ģimeni saistītie PMP riski var skart ne tikai izglītojamos no sociālā riska ģimenēm – šādi riski var izveidoties ikvienā ģimenē. Ja vecāki ir ļoti aizņemti ar darbu, bērni jūtas atstumti un cieš no vecāku uzmanības trūkuma, kas var veicināt mācību motivācijas mazināšanos. No otras puses, vecāku pārlietu liela kontrole un iejaukšanās izglītojamā mācībās un aktivitātēs izglītības iestādē var radīt līdzīgas problēmas.

Izglītojamā un viņa ģimenes kultūras un / vai reliģijas atšķirību ignorēšana var kļūt par riska faktoru mācību pārtraukšanai. Noteicošais šādās situācijās ir attiecību veidošana un norobežošanās barjeru pārvarēšana.

Ņemot vērā, ka PMP ir kompleksa problēma, lai palīdzētu riska grupā esošajiem izglītojamajiem, svarīga ir mērķtiecīga intervence, kas ietilpst sistemātiskā atbalsta sistēmas ietvaros. Pedagoģa vērīgums PMP risku apzināšanā, kā arī savlaicīgi veikti preventīvie un intervences pasākumi individuālā līmenī ir nozīmīga palīdzība izglītojamiem viņu turpmākajā izglītības procesā. Kad izvērtēti riski, lai organizētu mērķtiecīgu intervenci, sistemātiskās atbalsta sistēmas ietvaros, katram izglītojamam tiek sastādīts Individuālais priekšlaicīgas mācību pamešanas riska mazināšanas plāns (39. lpp).

Risku izvērtējumu veidlapu un vērtēšanas principus skatīt 1. pielikumā.

2. PAŠVALDĪBU UN IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU LOMA PMP RISKA MAZINĀŠANĀ

Saskaņā ar MK 05.05.2016. Nr.286 “Par konceptuālo ziņojumu “Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai”, lai nodrošinātu SAM ieviešanu (turpmāk – Ziņojums), PMP problemātiku pašvaldībās veido gan **izglītības kvalitāte, gan ģimeņu sociāli ekonomiskais stāvoklis, gan jauniešu un viņu vecāku vērtīborientācija un sadarbības kvalitāte starp izglītības iestādēm, pašvaldībām un valsts institūcijām**, kā arī pašvaldības iespējamība nodrošināt jauniešiem pieeju alternatīviem izglītības veidiem.

Ņemot vērā pētījuma “Jaunu izaicinājumu un to risināšanas iespēju identificēšana un analīze, kas ietekmē pieaugušo (18 – 24) iesaistīšanos (atgriešanos) mācīšanās mūža garumā” (2014) PMP jauniešu aptaujas rezultātus, reģionālajā griezumā **jauniešiem tika identificēti dažādi PMP cēloņi. Vidzemē** – grūtības apvienot mācības ar darbu un augstas transporta izmaksas, **Rīgas reģionā** – nespēja apvienot mācības ar darbu, atbildību pret ģimeni, hobijiem. Pētījumā tika secināts, ka Rīgas izglītības iestādēm ir īpaši raksturīgi, ka pedagogi vairāk strādā ar talantīgajiem izglītojamiem, līdz ar to novārtā paliek izglītojamie, kuriem nepieciešama individuāla pieeja. **Kurzemē un Zemgalē** – nespēja savienot darbu ar mācībām, īpaši akcentējot darbu ārzemēs. **Latgalē** – dzīves apstākļi, ekonomiskā situācija un mācību satura neapgūšana, kas ir saistīta ar neregulāru skolas nodarbību apmeklēšanu un fiziskām mācību vietas piekļuves grūtībām (liels attālums, veselības problēmas, slikta emocionālā pašsajūta).

Saskaņā ar pētījuma par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai (2015) (turpmāk – Pētījums) datiem, lielāks PMP risks varētu būt izglītojamiem, kuri nāk no lauku reģioniem un mācās pilsētā esošajās izglītības iestādēs, proti, ka izglītības iestāde atrodas samērā tālu no pastāvīgās izglītojamā dzīvesvietas. Līdz ar to būtiska nozīme ir **pašvaldību savstarpējai sadarbībai** PMP riskam pakļauto izglītojamo apzināšanā un rīcībai viņu atgriešanai mācībām izglītības iestādēs. Pētījumā ir arī novērojama korelācija ar sociāli ekonomisko situāciju ģimenēs un valstī kopumā.

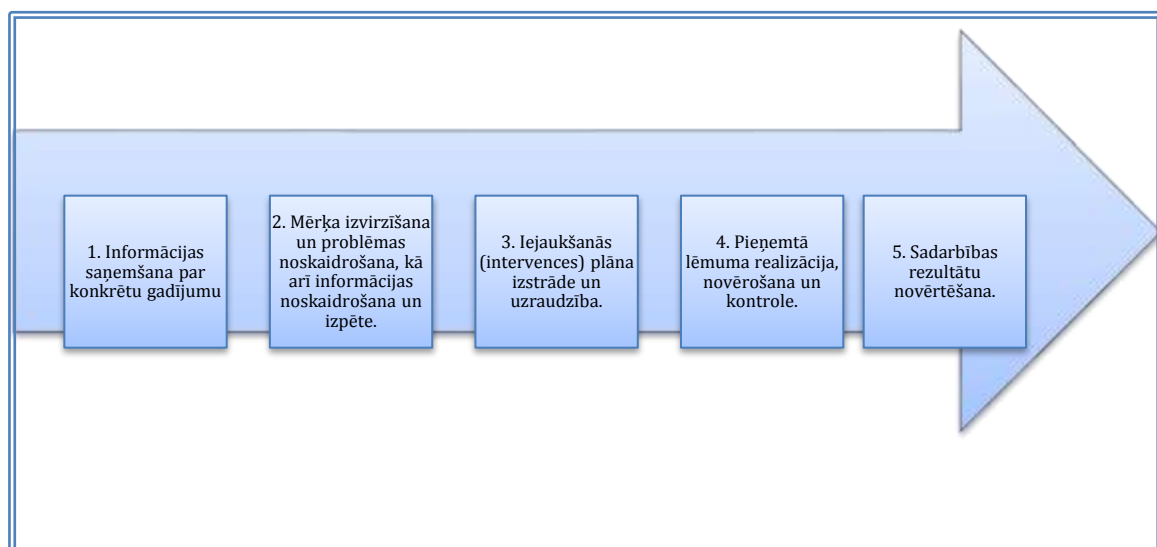
Sadarbība ir viens no būtiskākajiem nosacījumiem izvirzīto mērķu sasniegšanai. Tomēr starpinstitucionālā sadarbība Latvijas pašvaldībās ir atšķirīga, īpaši akcentējot mazās pašvaldības, ne katrā pašvaldībā ir izveidots starpinstitūciju sadarbības modelis (bāriņtiesa, pašvaldību sociālie dienesti, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras filiāles, dzimtsarakstu nodaļas, valsts un pašvaldības policija u.c. institūcijas). Ne vienmēr iesaistīto institūciju atbildība un pienākumi pašvaldībās ir bijuši precīzi definēti un tikusi nodrošināta to darbības

nepārtrauktība. Pašvaldības pārsvarā nav veidojušas PMP riska izglītojamo reģistrus, kas veicinātu arī operatīvāku informācijas apmaiņu un starpinstitutionālu sadarbību PMP risku novēršanā. Būtiska ir pašvaldības loma vecāku iesaistīšanai jauniešu izglītības un sociālo problēmu risināšanā. Ne visi PMP riskam pakļauto izglītojamo vecāki ir informēti un tiek izglītoti par PMP riska situācijām un atbalsta iespējām pašvaldībā.

Likuma “Par pašvaldībām” 15.panta 23.punkts uzliek par pienākumu pašvaldībām īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, savukārt saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajā daļā noteikto, bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām.

Starpinstitutionālā sadarbība nepieciešama, lai bērnu tiesību aizsardzības subjekti varētu veiksmīgi īstenot normatīvajos aktos noteiktās prasības, nodrošinot bērnu tiesības (piemēram, bērna drošību, aizsardzību, **tiesības uz izglītību**, tiesības būt pasargātam no fiziskas, garīgas un seksuālas ekspluatācijas).

Sadarbības procesu veido šādi posmi (ESF projekts “Atbalsta programmu izstrāde un īstenošana sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu atbalsta sistēmas izveidei” 2013).

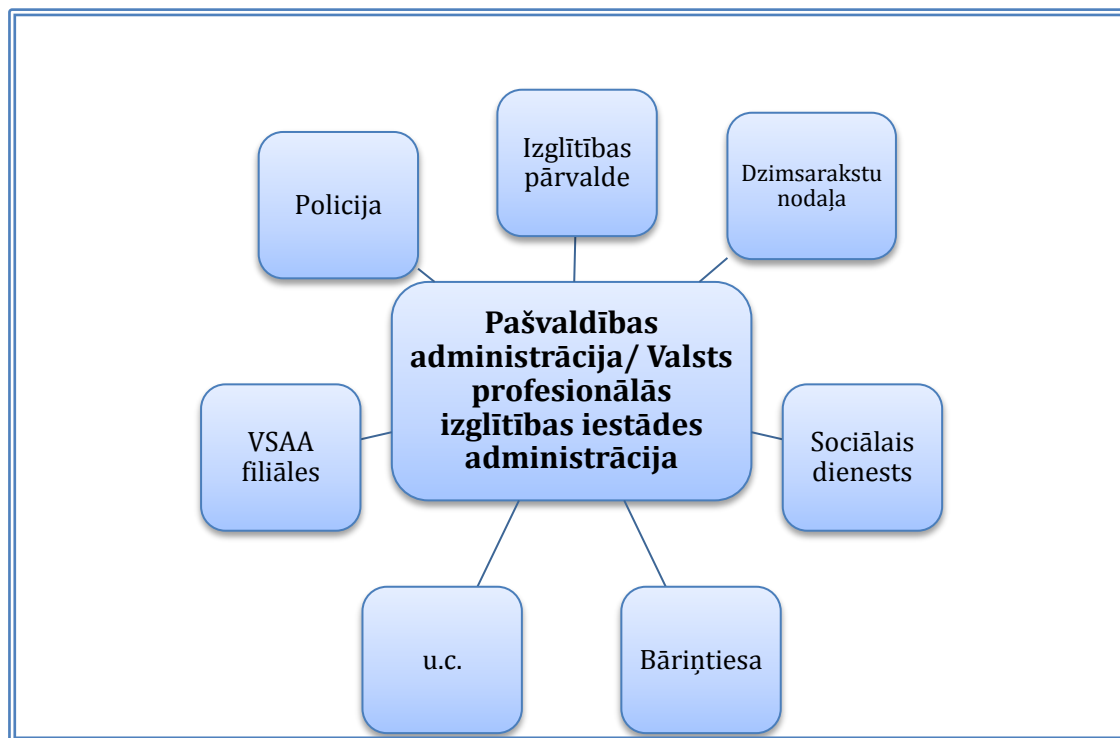

Starpinstitutionālā sadarbība ir nozīmīga, lai normatīvo aktu noteiktajā kārtībā sniegtu atbalstu izglītības iestādēm, ne tikai nodrošinot izglītības ieguvu, mazinot PMP riskus (apzinot gan institutionālos, gan individuālos faktorus), bet arī risinot dažādus sarežģītus problēmgadījumus.

Pašvaldībām, kuras līdz šim nav izveidojušas starpinstitutionālu sadarbības modeļus, kas nodrošinātu gan PMP datu uzkrāšanu un analīzi, gan izstrādātu un veiktu preventīvos pasākumus PMP seku apzināšanā un novēršanā, tas būtu pirmais veicamais uzdevums. Veidojot starpinstitutionālu sadarbības modeļus, ir jāņem vērā, ka svarīgs ir saskaņots sadarbības komandas darbs, regulāra informācijas aprīte un pieejamība, regulāri plānotas un saskaņotas

tikšanās reizes visiem komandas dalībniekiem, jo būtiska ir visu sadarbības partneru dalība sanāksmēs. Sadarbības komandai ir jābūt savlaicīgi informētai par visiem notikumiem, (par tiesas sēžu datumiem, lēmumiem, par ģimenes apmeklējumiem, izpētes rezultātiem u.c.), kuri saistīti ar darbu ar PMP riska izglītojamiem.

Starpinstitūciju sadarbības modelis

Tā kā PMP problēmgadījumi ir individuāli un atšķirīgi, tad arī risinājumiem būtu jābūt individuāliem, nevis standartizētiem un vienādiem visiem PMP riska izglītojamiem. Pašvaldībai, plānojot atbalstu PMP riska mazināšanai, būtu izglītojamajiem jānodrošina individuālo spēju un talantu attīstība, labvēlīga mācību vide, atbalstošs pedagoģiskais personāls ar vēlmi nepieļaut, ka priekšlaicīgi pārtrauktas mācības.

Pašvaldību loma

Katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem un jauniešiem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt izglītību, kā arī sekot, lai mācības netiktu priekšlaicīgi pārtrauktas. Viens no PMP riskiem ir ilgstoši neattaisnoti kavējumi. MK 04.08.2009. noteikumi Nr.871 “Obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaites kārtība”, nosaka katrai pašvaldībai pienākumu, izmantojot VIIS, vismaz četras reizes gadā apkopot to obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu un jauniešu skaitu, kuri neapmeklē izglītības iestādes, un rūpēties par mācību atsākšanu. Pašvaldībai ir būtiski analizēt informāciju par PMP riskiem. MK 01.02.2011. noteikumi Nr.89 “Kārtība, kādā izglītības

iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi”, nosaka pašvaldības izglītības pārvaldes iestādei vai izglītības speciālistam, ievērojot VIIS ievadīto informāciju, ja nepieciešams, sadarbībā ar izglītības iestādi un citām institūcijām, tostarp sociālo dienestu un bāriņtiesu, noskaidrot izglītības iestādes neapmeklēšanas cēloņus un koordinēt to novēršanu. Tātad pašvaldībām ir īpaši svarīga loma efektīvas informācijas apmaiņas nodrošināšanai starp izglītības iestādēm, pašvaldību un valsts institūcijām, kā arī aktīvai rīcībai priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas iemeslu identifikācijā un novēršanā.

Izglītības iestāžu loma

Nozīmīga loma PMP riska mazināšanā ir izglītības iestādei. MK 17.08.2010. Nr.788 “Valsts izglītības informācijas sistēmas saturs, uzturēšanas un aktualizācijas kārtība” (MK noteikumi 2010) jau tagad paredz, ka izglītības iestādēm VIIS regulāri ir jāievada informācija par izglītojamo ilgstošiem neattaisnotiem kavējumiem, kavējumu ilgumu, to iemesliem un rīcību kavējumu novēršanai, kā arī izglītojamā mācību statusu (eksternis, mācās ārzemēs, mācās uz laiku, mājas apmācība, māj mācība, neapmeklē uz laiku, devies līdz vecākiem, kas nosūtīti diplomātiskajā dienestā) un atskaitīšanas no izglītības iestādes iemeslu (beidzis, izstājies, miris/bezvēsts prombūtnē, cits iemesls izglītojamā atskaitīšanai).

MK 01.02.2011. noteikumi Nr.89 “Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi” nosaka izglītības iestādes pienākumu katru dienu reģistrēt izglītojamo kavējumus un informēt par tiem (nepilngadīga) kavētāja vecākus, kā arī ievadīt atbilstošu informāciju par kavējumiem VIIS, ja neattaisnoti kavējumi ieilgst, jo viens no PMP riskiem ir tieši ilgstoši neattaisnoti kavējumi.

Lai varētu veikt preventīvus un intervences pasākumus, jau mācību gada sākumā izglītības iestādei jā sastāda PMP riska grupas izglītojamo saraksts, kurš varēs tikt papildināts mācību gada gaitā, un plāns risku prevencijai.

Katrā klasē par PMP riskam pakļauto izglītojamo pamanīšanu atbildīgais galvenokārt ir klases audzinātājs vai cita atbildīgā persona. Uzsvars liekams uz preventīviem un intervences pasākumiem. Informācija no visām klasēm jāapkopo skolas administrācijas pārstāvim. Jau septembrī jāorganizē klašu audzinātāju sanāksme, pieaicinot skolas atbalsta personālu, lai apspriestu PMP sarakstu kopumā. Izskatāmie jautājumi – kuros gadījumos izglītības iestāde varētu tikt galā pašas spēkiem, kādi intervences un prevencijas pasākumi ir skolas rīcībā, vai būs nepieciešami individuālā atbalsta pasākumi, konsultācijas, vai būs nepieciešams pašvaldības atbalsts.

2.1. Projekta īstenošanu, sadarbības partneru un stratēģisko partneru pienākumi un sadarbības iespējas

(1) Projekta finanšu saņēmēja – IKVD pienākumi ir:

- projekta vadība, t.sk. finanšu **vadība un uzraudzība**;
- vadlīniju, rekomendāciju izstrāde, pilnveide un publiskošana;
- sadarbības **partneru konsultēšana un uzraudzība**;
- ekspertu piesaiste un to darbības **koordinēšana**;
- projekta **rezultātu un datu uzskaitē un analīze**;
- labās prakses **apkopošana**;
- informācija un publicitāte;
- **reģionālo koordinatoru darbs**;
- projekta dokumentu **pārvaldība**.

(2) Projekta sadarbības partneru – pašvaldību un valsts profesionālās izglītības iestāžu (turpmāk – SP) pienākumi ir:

• PMP izglītojamo un tiem **nepieciešamā atbalsta apzināšana** pašvaldības teritorijā (valsts profesionālās izglītības iestāžu gadījumā – izglītības iestādē);

• **ikgadēja PMP mazināšanas rīcības plāna sagatavošana** un īstenošanas koordinēšana pašvaldībā, iesaistot nepieciešamos stratēģiskos partnerus;

• (pašvaldībām) jaunatnes organizāciju un biedrību vai nodibinājumu, kas veic darbu ar jaunatni, jaunatnes **iniciatīvas projektu atlase** par pamatu ņemot finansējuma saņēmēja izstrādāto Konkursa nolikumu. Jaunatnes iniciatīvu projektu īstenošanu nodrošinās jaunatnes organizācijas un biedrības vai nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunatni ar pašvaldībām un reģionālo koordinatoru;

• (pašvaldībām) **izglītības iestāžu nodrošināšana ar speciālistiem** un citiem resursiem PMP mazināšanas pasākumu īstenošanai;

• rezultātu un **datu monitorings**, to **analīze** un ietekmes **izvērtēšana**;

• **mācību kavējumu monitorings** pašvaldības / profesionālās izglītības iestādes līmenī.

(3) Projekta sadarbības partneru stratēģisko partneru – izglītības iestāžu pienākumi ir:

• **mācību kavējumu monitorings** izglītības iestādes līmenī.

• izglītojamo PMP **risku apzināšana un izvērtēšana**;

• **atbildīgās personas noteikšana** katram izglītojamam no PMP riska grupas;

- **izglītojamā individuālā PMP mazināšanas rīcības plāna izstrāde** un iesniegšana pašvaldībā;

- **atbalsta pasākumu izglītojamo nodrošināšana** atbilstoši individuālajam rīcības plānam;

- iesaistīto pedagogu **kompetences pilnveide** PMP risku novēršanā.

(4) Projekta pašvaldību stratēģisko partneru – pašvaldību dienestu (bāriņtiesa, pašvaldību sociālie dienesti, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras filiāles, dzimtsarakstu nodaļas, valsts un pašvaldības policija u.c., speciālisti) **un jaunatnes organizāciju un biedrību vai nodibinājumu pienākumi ir:**

- PMP mazināšanas rīcības plānā ietvertu pasākumu īstenošana.

3. PMP MAZINĀŠANAS SISTĒMAS IZVEIDE

Riska faktoru identificēšana nav pietiekama, lai risinātu problēmas. Lai panāktu PMP samazinājumu nākotnē, izglītojamiem, kuri identificēti, vērojot dažādus brīdinājuma signālus, jābūt laicīgi nodrošinātiem ar atbalstu, lai viņu pamatproblēmas varētu tikt risinātas.

Pašvaldības ir vispārējās izglītības iestāžu dibinātāji, Valsts profesionālās izglītības iestādes atrodas IZM un citu ministriju, kā arī atsevišķu pašvaldību padotībā, un to izglītojamo loku veido izglītojamie no visām pašvaldībām. Pašvaldībai ir jānodrošina, lai tās dibinātajās un teritorijā izvietotajās izglītības iestādēs tiktu īstenots kvalitatīvs izglītības process un tās teritorijā deklarētie obligātās izglītības vecumposma izglītojamie iegūtu izglītību. **PMP gadījumu skaita mazināšanas pasākumu koordinētas sistēmas izveide ir viens no galvenajiem pašvaldības uzdevumiem**, nodrošinot citu institūciju, iestāžu, nevalstisko organizāciju, t.sk. reģionāla un nacionāla līmeņa jaunatnes organizāciju un biedrību vai nodibinājumu, kas veic darbu ar jaunatni iesaistīšanu šīs sistēmas darbībā.

Pamatojoties uz MK 12.07.2016. noteikumu Nr.460 (MK noteikumi 2012) 16.2. apakšpunktā noteikto, sadarbības partnerim ir jāizstrādā preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP risku mazināšanai. Attīstības plānošanas sistēmas likuma 8. un 9. pants nosaka, ka vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenti tiek izstrādāti termiņam līdz septiņiem gadiem un ir hierarhiski pakārtoti ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentiem. Preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP riska mazināšanai (turpmāk – Plāns) sadarbības partnerim būtu jāveido projekta īstenošanas periodam.

Plānam jā satur aktivitātes, kas vērstas gan uz institucionāliem, gan uz individuāliem faktoriem. Plānoto uzdevumu izpildei jābūt novērtējamai pēc noteiktiem kvalitātes rādītājiem.

PMP novēršana prasa uzlabojumus ne tikai izglītības, bet arī sociāli ekonomiskajā politikā (ekonomikas izaugsme, pasākumi, lai novērstu nabadzību un uzlabotu veselību, un efektīvu migrantu un minoritāšu iekļaušanos sabiedrībā). Tāpēc tikai holistiskā pieeja cīņā ar priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu var būt efektīva un ilgtspējīga (EC 2014).

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2016. gada 12. jūlija noteikumu Nr. 460 16.2. apakšpunktu, sadarbības partnerim (pilsētu un novadu pašvaldības, valsts profesionālās izglītības iestādes) ir jāizstrādā preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP risku mazināšanai.

Preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP riska mazināšanai pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē

3.1. tabula

N.p.k.	Plānotie mērķi un uzdevumi	Kvalitātes rādītāji	Izpildes periods
Uz institucionālajiem faktoriem orientēti pasākumi			
1.	PMP riska izglītojamo datu bāzes ieviešana un izmantošana	<i>(Piemēram)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Plānots izmantot projektā izstrādāto datu bāzi, kas ļauj identificēt individuālā līmenī PMP riska iemeslus, izglītojamo sociāli ekonomisko stāvokli un citus rādītājus. • Datu bāze kalpo gan preventijas pasākumu atbalstam, gan PMP statistikas datu iegūšanai. • Tiek veikts mācību kavējumu monitorings. 	
2.	Valsts un pašvaldības institūciju iesaistīšanās PMP preventīvo un intervences pasākumu īstenošanā	<i>(Piemēram)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ir izveidots un ieviests PMP preventijā iesaistīto institūciju sadarbības modelis. • Iesaistīto institūciju atbildība un pienākumi ir precīzi definēti, tiek nodrošināta to darbības nepārtrauktība. • Nepieciešamības gadījumā tiek piesaistītas citas institūcijas. 	
3.	Pedagogu un atbalsta personāla kompetences un kapacitātes darbā ar PMP riska izglītojamiem uzlabošana	<i>(Piemēram)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Pēc vajadzības izglītības iestādēs tiek nodrošināta atbalsta personāla (pedagoga, psihologa, sociālā pedagoga, pedagoga palīga, speciālās izglītības pedagoga, surdotulka, asistenta, logopēda, ergoterapeita u.c.) pieejamība • Tiek plānota un īstenota pedagogu un atbalsta personāla kompetenču pilnveide darbam ar PMP izglītojamiem un izglītojamiem ar speciālām vajadzībām. 	

		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izglītojamiem ir pieejamas atbalsta personāla konsultācijas ārpus izglītības iestādes.</i> 	
4.	Vienaudžu un jauniešu līderu atbalsta palielināšana PMP riska jauniešiem	<p><i>(Piemēram)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Darbā ar PMP mērķa grupām un PMP prevencijas pasākumos ir iesaistījušies jauniešu līderi, jaunatnes organizācijas un biedrības vai nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunati.</i> • <i>Ir nodrošināts finansējums jaunatnes organizācijām un biedrībām vai nodibinājumiem, kas veic darbu ar jaunatni (bāzes finansējums, projektu finansējums).</i> 	
Uz individuālajiem faktoriem orientēti pasākumi			
5.	Vecāku iesaistīšana izglītojamo izglītības un sociālo problēmu risināšanā	<p><i>(Piemēram)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Vecāki ir informēti un tiek izglītoti par PMP riska situācijām, iespējamajām atbalsta aktivitātēm.</i> • <i>Vecāki ir iesaisti un līdzdarbojas izglītojamo skolas aktivitātēs.</i> • <i>Notiek pieredzes apmaiņas pasākumi ar citiem vecākiem.</i> • <i>Vecāki apmeklē atbalsta personāla konsultācijas.</i> 	
6.	Palīdzības sniegšana ģimenēm, kurām ir ierobežotas finansiālās iespējas pamatvajadzību nodrošināšanā izglītojamiem	<p><i>(Piemēram)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ir izvērtēta materiālās palīdzības sniegšanas nepieciešamība, lai mazinātu PMP riskus un vajadzības gadījumā sniegta individuāla palīdzība pamatvajadzību nodrošināšanā.</i> 	
7.	Individuālu, konkrētām situācijām atbilstošu atbalsta pasākumu īstenošana PMP riska izglītojamiem	<p><i>(Piemēram)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Starpinstitūciju sadarbībā ir izstrādāti individuāli PMP riska prevencijas un novēršanas plāni, izglītības iestādes ir iesaistītas to īstenošanā.</i> • <i>Izglītības iestādē un pašvaldībā ir individuāla pieeja konkrētu izglītojamo problēmsituāciju risināšanā.</i> • <i>Notiek individuāls, papildu darbs ar PMP riska izglītojamiem (pedagogi, psihologi, sociālie</i> 	

		<p><i>pedagogi u.c.) gan izglītības iestādē, gan pašvaldībā.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ir plānots mērķfinansējums (regulārs) konkrētu PMP prevencijas un/vai seku novēršanas aktivitāšu īstenošanai pašvaldībā un tās izglītības iestādēs, atbilstoši konkrētām situācijām un vajadzībām.</i>	
--	--	--	--

4. ĪSTENOJAMO ATBALSTA PASĀKUMU PAŠVALDĪBĀ UN IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ NOTEIKŠANAS UN ATBALSTA PIEŠKIRŠANAS KĀRTĪBA

4.1. Iespējas iesaistīties projektā un saņemt finansējumu

Lai varētu sasniegt projekta “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (8.3.4.0/16/I/001) mērķi un īstenot aktivitātes, pašvaldībām un valsts profesionālās izglītības iestādēm ir jāzina, kādas darbības ir veicamas, lai varētu **klūt par sadarbības partneriem** un saņemtu atbalstu projekta īstenošanai:

1. Pirms pieteikšanās projektā, pašvaldībām vai valsts profesionālās izglītības iestādēm ir **jāveic izvērtējums (situācijas apraksts)**, tajā iekļaujot ziņas par (skatīt 4.1.1. tabulu):
  - esošo situāciju PMP pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē par pēdējiem trim gadiem;
  - PMP izglītojamo skaitu (pa mācību gadiem);
  - mācību pārtraukšanas cēloņiem;
  - PMP riskam pakļauto mērķa grupas izglītojamo kopējo skaitu un riska raksturojumu;
  - atbalsta pasākumu pieejamību mērķa grupas izglītojamiem (pašvaldības institūciju speciālistu iesaistīšana, starpinstitucionālā sadarbība u.c. pasākumi);
  - stratēģiskajiem partneriem, kuri tiks iesaistīti projektā plānoto darbību īstenošanā;
2. Sadarbībā ar stratēģiskajiem partneriem **jāizstrādā preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns** PMP samazināšanai pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē saskaņā ar finansējuma saņēmēja izstrādātajām vadlīnijām (skatīt 3.1. tabulu).
3. Jāiesniedz finansējuma saņēmējam minētā informācija **finansējuma saņēmēja** norādītajā termiņā;
4. Sadarbības līguma slēgšanas brīdī **nav nodokļu parādu**, kas kopsummā pārsniedz 150 euro.

Finansējuma saņēmējs, izvērtējot pašvaldību vai valsts profesionālās izglītības iestāžu iesniegto informāciju, pieņem lēmumu par sadarbības partneru izvēli un slēdz sadarbības līgumus ar sadarbības partneriem visā projekta īstenošanas laikā.

**Esošās situācijas apraksts pašvaldībā vai valsts profesionālās
izglītības iestādē par pēdējiem trim gadiem**

1. Priekšlaicīgi mācības PĀRTRAUKUŠO izglītojamo skaits

	2014./15. m.g.	2015./16. m.g.	2016./17. m.g.
	Kopā	Kopā	Kopā
<i>Izglītojamo skaits</i>			

2. Mācību pārtraukšanas cēloņi

1.
2.
3.
4.

3. PMP RISKAM PAKĻAUTO mērķa grupas izglītojamo kopējais skaits

	2014./15. m.g.	2015./16. m.g.	2016./17. m.g.
	Kopā	Kopā	Kopā
<i>Izglītojamo skaits</i>			

4. PMP RISKAM PAKĻAUTO mērķa grupas izglītojamo risku raksturojums

--

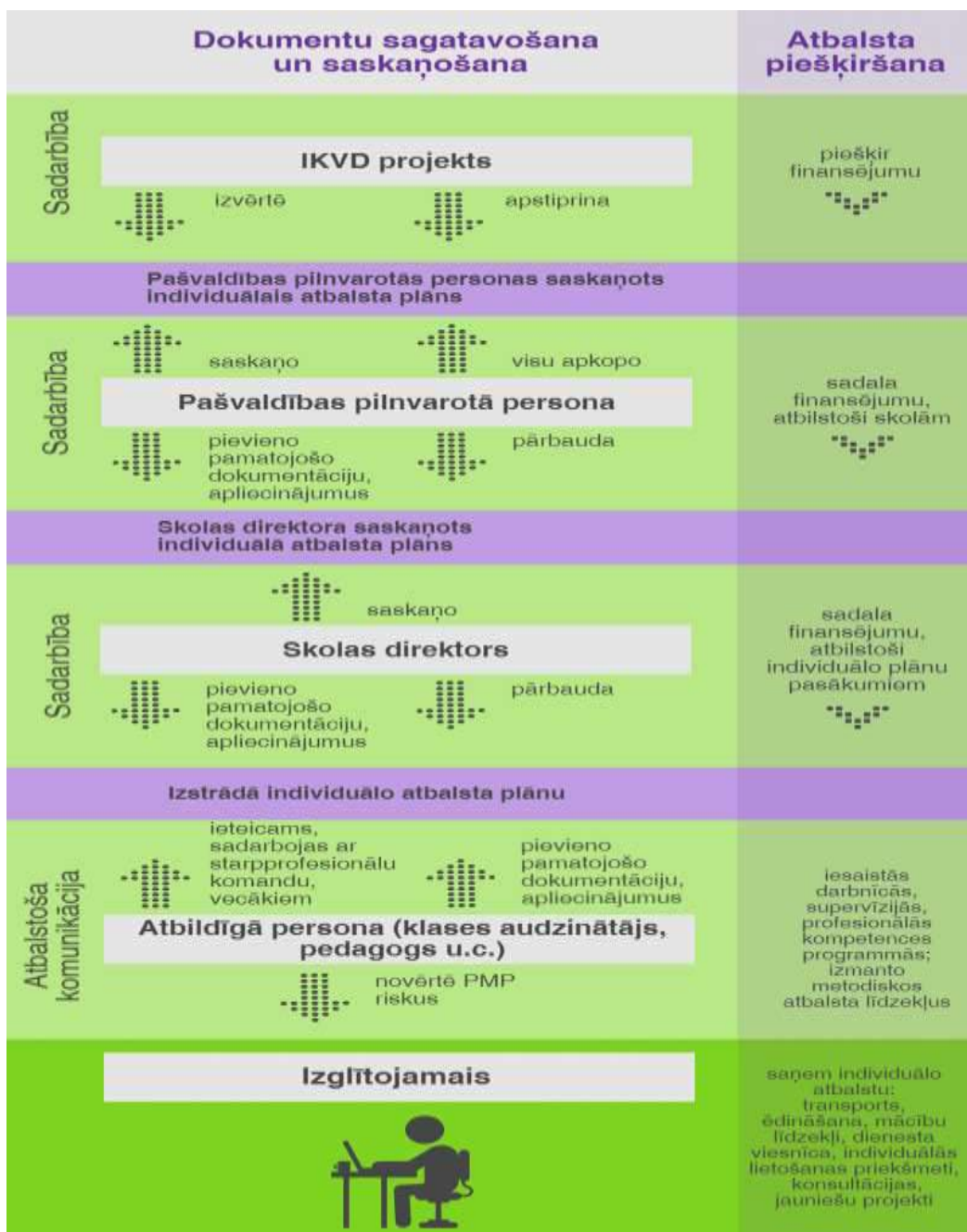
5. Pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē pieejamie atbalsta pasākumi mērķa grupas izglītojamiem

Nr.	Pieejamie atbalsta pasākumi
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

6. Stratēģiskie partneri, kuri tiks iesaistīti projektā plānoto darbību īstenošanā

Nr.	Partneri	Darbības veids
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

4.2. Atbalsta pasākumu plāna izstrāde un īstenošanas sistēma

Pēc sadarbības līguma noslēgšanas pašvaldība, garantējot PMP riska mazināšanai esošā pašvaldības finansējuma saglabāšanu, no finansējuma saņēmēja (IKVD) saņem finansējumu proporcionāli izglītojamo skaitam izglītības iestādēs un nodrošina atbalsta piešķiršanu pašvaldības dibinātajām izglītības iestādēm atbilstoši izstrādātajiem Plāniem, lai nodrošinātu PMP riskam pakļauto individuālā atbalsta sniegšanu un atbalstu PMP

riska grupas izglītojamo iesaistei jauniešu iniciatīvu projektos ārpus formālās izglītības.

5. PMP RISKĀ GRUPAS INDIVIDUĀLIE ATBALSTA PASĀKUMI

Visu vecumu izglītojamiem jābūt izglītības centrā ar uzsvaru uz viņu stipro pušu un talantu attīstību. Ieviešot preventīvos pasākumus jau agrīni, tiek veidots ieguldījums ne tikai mūsdienu bērnos, bet arī nākotnes vecākos. Ņemot vērā, ka PMP ir kompleksa problēma, lai palīdzētu riska grupā esošajiem izglītojamajiem, svarīga ir mērķtiecīga intervence, kas ietilpst sistemātiska atbalsta sistēmā. Nepieciešama individuāla pieeja katra izglītojamā problēmu risināšanā, kā arī savlaicīgi preventīvie un intervences pasākumi. Katram izglītojamajam **jāizstrādā individuālie atbalsta pasākumi** gan izglītības iestādes līmenī, gan pašvaldības līmenī. Svarīga arī vecāku darbība problēmas novēršanā – ģimenes resursi. Jāizvērtē izglītojamam piemērotāko izglītības iegūšanas formu – izglītības iestādes resursi. Nepieciešams komplekss risinājums, savlaicīga atbalsta sniegšana un individuālais darbs ar izglītojamo.

5.1. Individuālie atbalsta pasākumi PMP riska grupas izglītojamiem

Individuālie atbalsta pasākumi:

- Individuālais PMP risku mazināšanas plāns;
- Individuālais atbalsts: transports, ēdināšana, mācību līdzekļi, naktsmītnes nodrošināšana, individuālie lietošanas priekšmeti;
- Konsultācijas (atbalsta personāla vai mācību priekšmetu skolotāju konsultācijas, citu speciālistu atbalsts);
- Jauniešu iniciatīvas projekti.

Individuālais PMP risku mazināšanas plāns:

Individuālais plāns ietver izglītojamā izvērtēšanu un individuālā PMP riska mazināšanas plāna izstrādi, ietverot problēmas aprakstu, atbalsta pasākumu noteikšanu un īstenošanu, tajā skaitā nepieciešamo speciālistu konsultācijas un atbalstu.

ESF projekta „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (Nr.8.3.4.0/16/I/001)

Individuālais priekšlaicīgas mācību pamešanas riska mazināšanas plāns

_____

Izglītības iestādes nosaukums

Izglītojamais (vārds, uzvārds): _____

Personas kods: _____

Deklarētā dzīvesvieta: _____

Klase/grupa: _____

Izglītības programma (nosaukums, kods): _____

Risku izvēle	Izglītojamā risku individuāla kombinācija (izglītojamā atbilstošo individuālo risku identifikācija no risku izvēlnes ailes)	Risku pamatojums (ko var pievienot)	Nepieciešamais atbalsta pasākums	Atbildīgā persona	Stundas	Iesaistītie pedagogi, atbalsta personāls	Termiņš no – līdz
<p><u>Ar mācību darbu/ izglītības iestādes vidi saistītie riski:</u> Neattaisnotie mācību kavējumi, grūtības mācību satura apgūvē, iekavēta mācību satura apgūve iepriekšējā izglītības posmā, zemi mācību sasniegumi (nepietiekami vērtējumi), uzvedības</p>							

<p>problēmas, konflikti ar klases/skolas/kursa biedriem, konflikti ar pedagogiem, pret izglītojamo vērsta vardarbība/mobings / izstumšana, otrgadniecība, problemātiska izglītības iestādes un ģimenes sadarbība, valodas barjera, verbāla vai fiziska agresija (pret cilvēkiem vai priekšmetiem), liela slodze (mācību darbs/ interešu izglītība/ profesionālā ievirze) u.c.</p>							
<p><u>Sociālās vides un veselības riski:</u> Slims vecāks vai cits tuvinieks, speciālās vajadzības (iegūti vai iedzimti funkcionāli traucējumi), invaliditāte, grūtniecība/ir mazs bērns/-i, izglītojamais ir laulībā/attiecībās, u.c.</p>							
<p><u>Ekonomiskie riski:</u> Apgrūtināta nokļūšana izglītības iestādē,</p>							

<p>nepietiekami finansiālie resursi pamatvajadzību nodrošināšanai, ģimene nevar nodrošināt individuālos mācību līdzekļus (kurus nepieciešams iegādāties bez tā, ko valsts un pašvaldība nodrošina), mājās nav pieejas internetam, nepieciešamība veikt pienākumus mājās, kas traucē mācībām, izglītojamā kredītsaistības (ātrie kredīti) u.c.</p>							
<p><u>Ar ģimeni saistītie riski:</u> Vecāki strādā citā valstī/pilsētā; atrodas ilgstošā prombūtnē, pieskata brāli/māsu vai citus ģimenes locekļus, vecākiem ir atkarības problēmas, vecāki neatbalsta izglītojamo mācību procesā, vecāki izrāda pārāk lielu interesi par bērna mācībām, ģimenē ir konfliktējošas attiecības, izglītojamais ievietots ārpusģimenes aprūpes</p>							

iestādē u.c.							
Citi identificētie riski							

Izglītojamā stiprās puses (resursi) (konkrētajā situācijā):

Plāna sagatavotājs/a: _____

Plāna sagatavošanas datums: _____

Plānu saskaņo pilngadīgs izglītojamais: _____

Plāna saskaņošanas datums: _____

Plānu saskaņo (izglītības iestādes direktors): _____

Plāna saskaņošanas datums: _____

Plānu saskaņo (pašvaldības pilnvarotā persona): _____

Plāna saskaņošanas datums: _____

Plānu saskaņo (nepilngadīga izglītojamā likumiskais pārstāvis): _____

Plāna saskaņošanas datums: _____

Plānu saskaņo (IKVD projekta reģionālais koordinators): _____

Plāna saskaņošanas datums: _____

Plāna izpilde:

Saņemtais atbalsts	Sasniegtais/rezultāti	Nesasniegtais	Komentārs

Piemēri izglītojamo atbalsta pasākumu piemērošanai:

(1) Mācību kavējumu novēršanas pasākumi, kas vērsti uz to, lai atvieglotu izglītojamo nokļūšanu uz izglītības iestādī un uzturēšanos tajā, mazinātu ekonomiskā faktora (zemi vecāku ienākumi) negatīvo ietekmi:

- sabiedriskā transporta (tajā skaitā speciālā transporta) izdevumu segšana;
- ēdināšanas izdevumu segšana;
- naktsmītnes izdevumu segšana.

(2) Sociālo problēmu risināšanas pasākumi, kas saistīti ar tādu PMP risku mazināšanu kā nelabvēlīga sociālā un ģimenes vide, atkarības vielu lietošana, zema vecāku līdzdalība un ilgstoša prombūtne:

- pašvaldības atbalsta personāla iesaistīšanās mācību pamešanas riska gadījumos;
- atbalsta pasākumi izglītības iestādes atbalsta personālam konfliktējošu attiecību risināšanai un darbam ar izglītojamā ģimeni, PMP risku agrīnai identificēšanai;
- konsultatīvā atbalsta sniegšana;
- individuālo lietošanas priekšmetu nodrošināšana;

(3) Pasākumi, kas vērsti uz izglītojamā mācīšanās motivācijas celšanu un sekmju līmeņa paaugstināšanu:

- papildu darbs ar izglītojamiem mācību priekšmetos;
- konsultatīvā atbalsta sniegšana;
- atbalsta pasākumi skolas atbalsta personālam (psihologiem, sociālajiem pedagogiem u.c.);
- jauniešu iniciatīvas projektu aktivitātes.

(4) Pasākumi, kas vērsti uz ekonomisko riska faktoru mazināšanu:

- sabiedriskā transporta (t.sk. speciālā transporta) izdevumu segšana;
- ēdināšanas izdevumu segšana;
- mācību līdzekļu nodrošināšana;
- individuālo lietošanas priekšmetu nodrošināšana.

ESF projektā viena no aktivitātēm ir saistīta ar **konsultatīvā atbalsta saņemšanas iespēju** nodrošināšanu izglītojamajiem PMP risku mazināšanai un **sniegtā konsultatīvā atbalsta novērtējumu**. Tādējādi KA iekļaujas plašajā preventīvajā un intervences politikā individuālā līmenī, lai atsevišķiem izglītojamiem,

kuri varētu pārtraukt mācības, nodrošinātu to vajadzībām pielāgojamu atbalsta mehānismu kopumu. Preventīvās politikas mērķis ir mazināt PMP risku pirms ir sākušās problēmas. Intervences politika ir vērsta gan uz personīgo attīstību, lai palielinātu riskam pakļauto skolēnu/audzēkņu izturību, gan uz tādu konkrētu grūtību atrisināšanu, kas var būt sociālas, kognitīvas vai emocionālas (Komisijas paziņojums 2011). Tas nozīmē, ka bez mācību procesa pielāgošanas izglītojamo vajadzībām, individuālas mācību pieejas nostiprināšanas, padomdošanas (kas varētu palīdzēt atsevišķiem izglītojamiem pārvarēt, piemēram, mācību problēmas, izmantojot individuālu pieeju, vai darbu mazās grupās), nozīmīgi ir sniegt arī KA riskam pakļautajiem izglītojamiem. KA jābūt elastīgam un atbilstošam izglītojamā individuālajām vajadzībām, jo tas ir vērsts uz t.s. individuāliem faktoriem un orientēts uz indivīda vērtību, motivācijas, attieksmes un uzvedības veidošanu.

KA jābūt orientētam uz indivīda vērtību, attieksmes un uzvedības veidošanu, un KA var būt saistīts gan ar konkrētu mācību saturu, gan ar daudziem citiem individuālo faktoru jautājumiem.

Dažādu konsultāciju (konsultēšanas) pieejamība Latvijas iedzīvotājiem kā viens no valsts pakalpojumiem, lai uzlabotu sabiedrības dzīves kvalitāti, ir aktualizēta arī politikas dokumentos. Izglītības vidē konsultēšana ir aktualizēta Konceptuālajā ziņojumā “Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai, lai nodrošinātu 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” ieviešanu”, Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam. Tas nozīmē, ka ir jāstiprina izglītības vidē strādājošo speciālistu izpratne, prasmes un iemaņas konsultēšanas jomā.

Izglītībā, atbilstoši profesijas standartam, pedagoga obligāts pienākums ir organizēt sadarbību ar vecākiem, pedagogiem, citiem speciālistiem un sabiedrību, kas ietver sevī tādas uzdevumus, ka informēt un konsultēt vecākus vai aizbildņus mācību un audzināšanas jautājumos un iesaistīt vecākus/aizbildņus, speciālistus un sabiedrību pedagoģiskajā procesā. Pedagogam ir jānodrošina izglītojamā personības izaugsme – intelektuālās, emocionālās un sociālās attīstības vienotība; jāsekmē viņu personības tikumisko īpašību attīstību; jāveicina izglītojamo līdzdalība, sadarbība un atbildība pedagoģiskajā procesā; jāsekmē vērtībizglītība; jāveido izpratne par darba dzīvi un karjeras plānošanu; jāveido runas un uzvedības kultūra (Profesijas standarts 2004).

Ieteikumi KA sniedzējam:

1. Izveidojiet **savstarpējas uzticēšanās attiecības** un vienojieties ar PMP riska grupas izglītojamo (KA saņēmēju) par sadarbību.
2. Noslēdziet rakstisku vienošanos ar KA saņēmēju.
3. Paudiet [izrādiet] savu ieinteresētību KA saņēmēja dzīvē.
4. Nemoralizējot sakiet, ka, Jūsaprāt, skolas neapmeklēšana (vai cita PMP riska uzvedība) nav nekas labs / pozitīvs.
5. KA saņēmējam, visticamāk, ir no Jūsu viedokļa atšķirīgi uzskati par skolas neapmeklēšanu (vai citu PMP riska uzvedību). Pieņemiet viņa *negatavību* mainīt uzvedību, piekrīti tam, ka viņš/-a uzskata skolas neapmeklēšanu (vai citu PMP riska uzvedību) par nenozīmīgu problēmu vai pat atzīstamu uzvedību [ja viņš/-a tā uzskata]. Patiess KA saņēmēja viedoklis apliecina, ka Jūsu vidū pastāv uzticēšanās!
6. Uzsveriet domu, ka lēmumus par savu dzīvi pieņem vienīgi pats KA saņēmējs. Skolas neapmeklēšana (vai cita PMP riska uzvedība), tāpat kā skolas regulāra apmeklēšana (vai citu PMP riska uzvedībai pretēja uzvedība) ir viņa/-as paša/-as izvēle.
7. Veiciniet skolas neapmeklēšanas (vai citas PMP riska uzvedības) pārvērtēšanu [atkārtotu izvērtēšanu].
8. Nesteidziniet KA saņēmēju “saņemties”, “sākt jaunu dzīvi”. Viņam pie šīs atziņas jānonāk pašam, bet lai tas notiktu, nepieciešams veicināt pašizpēti / pašanalīzi [sevis izpēti], nevis darbību [rīcību].
9. Palīdziet KA saņēmējam apzināties, kā sākās viņa skolas neapmeklēšana (vai cita PMP riska uzvedība). Tas palīdzēs viņam atcerēties laiku pirms skolas neapmeklēšanas (vai citas PMP riska uzvedības), un ieraudzīt atšķirības, ieskaitot atsevišķus pašreizējās uzvedības negatīvos aspektus.
10. Izskaidrojiet un personalizējiet iespējamus riskus, t.i., raksturojiet, kādas varētu būt šādas uzvedības sekas nākotnē tādām cilvēkiem kā KA saņēmējs.
11. Pārrunājiet *mācību stundu regulāras apmeklēšanas* (vai citas PMP riska uzvedībai pretējas uzvedības) pamēģināšanu kā iespējamo uzvedību.
12. Uzmanīgi uzklusot KA saņēmēja stāstījumu, centieties tajā saklausīt / pamanīt neatbilstības starp konsultējamā *iespējamajiem Es* un skolas

neapmeklēšanu (vai cita PMP riska uzvedību). Atspoguļojiet un uzdodiet papildjautājumus, lai palīdzētu KA saņēmējam apzināties situācijas ambivalenci (divpusīgumu).

13. Izrādiet vēlmi turpināt sadarbību ar konsultējamo [tikties atkārtoti].

Detalizētāku informāciju par KA pamatprincipiem var izlasīt 2.pielikumā.

5.2. Atbalsta pasākumi iesaistītajām grupām (pašvaldības, pedagogi, vecāki, atbalsta personāls, NVO u.c.)

Atbalsta pasākumi:

- Semināri.
- Supervīzijas.
- Darbnīcas.
- Konferences.
- Metodiskā atbalsta līdzekļi:
  - Rekomendācijas uzvedībai un sadarbībai klasē.
  - Rekomendācijas konfliktu un problēmsituāciju risināšanai.
  - Rekomendācijas darbam ar vecākiem.
  - Konsultēšanas vadlīnijas pedagogiem.
  - Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām.
  - Rekomendācijas sadarbībai audzināšanas jomā.
- Profesionālās kompetences pilnveides programmas.

Projektā īstenotās aktivitātes iesaistītajām grupām nodrošinās atbalstu darbā ar PMP riska grupas izglītojamiem, kompetences pilnveidošanu, starpinstitucionālās sadarbības veicināšanu, mācību vides pilnveidošanu, metodisko līdzekļu izstrādi un aprobēšanu.

6. NOSACĪJUMI UN IESPĒJAS JAUNATNES ORGANIZĀCIJU UN BIEDRĪBU VAI NODIBINĀJUMU, KAS VEIC DARBU AR JAUNATNI, IESAISTEI

Pētījumos uzsvērtā jauniešu organizāciju būtiskā loma darbā ar jaunatni, t.sk. arī PMP riska samazināšanā. Jaunatnes organizāciju un biedrību vai nodibinājumi iesaiste ir paredzēta kā ārpus formālās izglītības aktivitāšu nodrošināšana visa gada garumā, it īpaši mācību brīvlaikos. Jaunatnes organizācijas un biedrības vai nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunatni, piedāvās aktivitātes, kas atbildīs katras pašvaldības noteiktajām prioritātēm darbā ar PMP jauniešiem, un savu iniciatīvu realizēšanai saņems finansējumu.

Pašvaldībai ir jāzina, ka finansējuma saņēmējs attiecībā uz jaunatnes iniciatīvu projektiem veic šādas darbības:

- **izstrādā vienotu jaunatnes iniciatīvu projektu atklāto konkursu nolikumu**, tostarp vienotus projektu vērtēšanas kritērijus, par pamatu ņemot ES programmas “Jaunatne darbībā” īstenošanas vadlīnijas attiecībā uz 1.2. apakšprogrammu “Jauniešu iniciatīvas” (turpmāk – Konkursa nolikums);

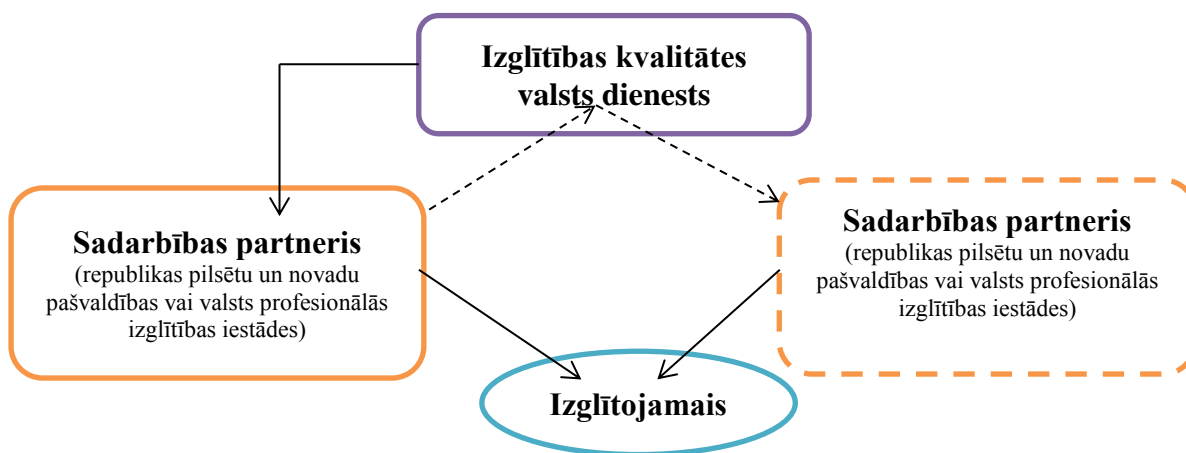
- nosaka **katram sadarbības partnerim pieejamo finansējuma kvotu** jaunatnes iniciatīvu projektu īstenošanai;

- nodrošina priekšfinansējumu **80 %** apmērā no jaunatnes iniciatīvu projekta summas 30 dienu laikā no datuma, kad līgumu par jaunatnes iniciatīvu projekta īstenošanu parakstījušas abas puses.

Pirms jaunatnes organizācijas un biedrības vai nodibinājumi kļūst par stratēģisko partneri, pašvaldība veic jaunatnes iniciatīvu projektu atlasī, par pamatu ņemot finansējuma saņēmēja izstrādāto Konkursa nolikumu. Jaunatnes iniciatīvu projektu ietvaros īstenotais atbalsts ir vērsts uz PMP riska grupas izglītojamo motivācijas palielināšanu turpināt izglītību un viņu aktīvas līdzdalības veicināšanu ikdienas dzīvē, un atbilst plānotajiem uzdevumiem, kas noteikti pašvaldības izstrādātajā Plānā PMP samazināšanai.

7. SADARBĪBAS PARTNERU FINANŠU PLŪSMAS APRAKSTS

IKVD kā projekta īstenotājs un finansējuma saņēmējs izstrādā kopējo finansēšanas plānu finansējuma saņemšanai un tā tālākai sadalei sadarbības partneriem pārskata gadam.

Sadarbības partneris (pašvaldība vai profesionālās izglītības iestāde) pēc sadarbības līguma noslēgšanas iesniedz finansēšanas plāna projektu. Pēc finansēšanas plāna apstiprināšanas sadarbības partneris iesniedz resursu izdevumu tāmi. Visas summas tiek norādītas veselos EUR. Ja sadarbības partneru iesniegto finansēšanas plānu projektu kopējā summa pārsniedz pārskata gada kopējā finansēšanas plāna summu, tad finansējums sadarbības partneriem tiek sadalīts proporcionāli informācijai par PMP riska grupas izglītojamiem atbilstoši MK 12.07.2016. noteikumu Nr. 460 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" īstenošanas noteikumi" (MK noteikumi 2016) (turpmāk – MK noteikumi Nr.460) 21. punktam, ievērojot kvotas. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 29.punktu izstrādājot finansēšanas plānu, atbalstāmajām darbībām ir sekojoši izmaksu ierobežojumi: vadlīniju 7.2., 7.3., 7.4., 7.5., un 7.6.apakšpunktos minēto atbalstāmo darbību izmaksu kopsumma nedrīkst pārsniegt 15% no šo vadlīniju 7.2., 7.3., 7.4., 7.5., 7.6., 7.7. apakšpunktos un individuālā priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska mazināšanas plāna izstrādes un pasākumu īstenošanas izmaksu kopsummas.

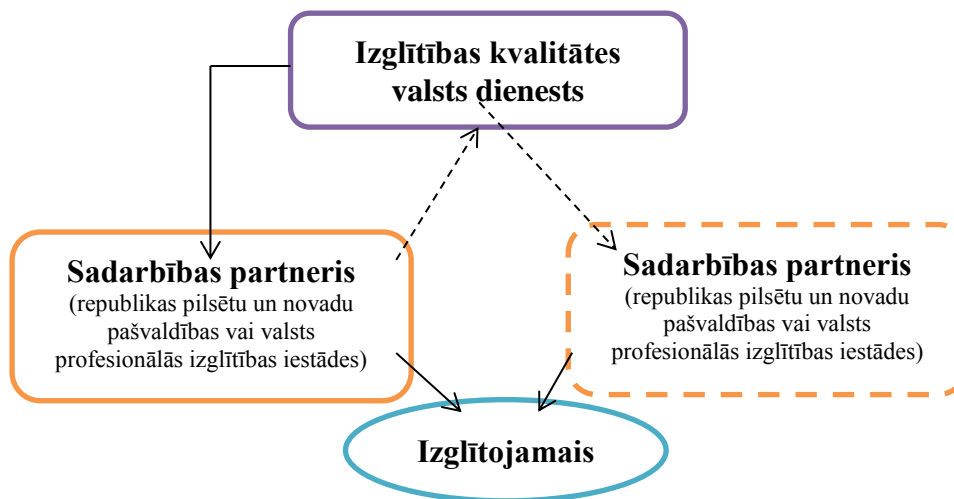
Ja sadarbības partnerim, mainoties informācijai par PMP riska grupas izglītojamiem (mainās izglītojamo skaits vienā un / vai vairākās aktivitātēs), nav iespējams izpildīt finansēšanas plānu vai trūkst līdzekļu aktivitāšu īstenošanai, tad sadarbības partneris informē IKVD. Reizi ceturksnī tiks izskatīta iespēja veikt izmaiņas sadarbības partnera finansēšanas plānā. Pārskata gada noslēgumā sadarbības partneriem neizlietotie finanšu līdzekļi jāatgriež IKVD.

Sadarbības partneris finanšu plūsmu nodala atsevišķi no savas iestādes / organizācijas pamatdarbības finanšu plūsmas, nodrošinot tās izsekojamību.

7.1. Dubultā finansējuma riska novēršana

Lai novērstu dubulta finansējuma risku kādā no projekta Nr.8.3.4.0/16/I/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” aktivitātēm, operatīvās uzskaites sistēmā sadarbības partneriem, ievadot informāciju par PMP riska grupas izglītojamiem, iespējams norādīt, kādos projektos vai valsts atbalsta pasākumos izglītojamais ir saņēmis finansiālu vai materiālu atbalstu. Līdz ar to operatīvās uzskaites sistēmā nav iespējams izglītojamo pieteikt aktivitātei, ja šajā jomā jau ir saņemts atbalsts cita projekta ietvaros vai valsts / pašvaldības atbalsts. Par informācijas patiesumu atbild sadarbības partneris. Ja informācija nav patiesa, izlietotie finanšu līdzekļi tiek atzīti par neattiecināmiem, un sadarbības partneris tos sedz no sava budžeta līdzekļiem.

7.2. Naktsmītnes nodrošināšana dienesta viesnīcā vai internātā PMP riska grupas izglītojamiem

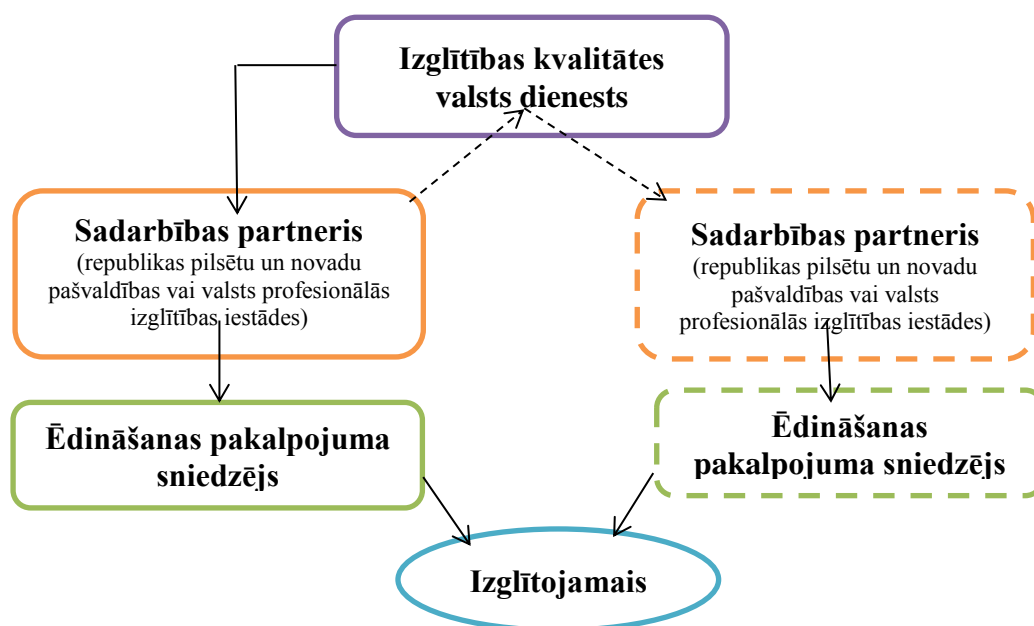
Sadarbības partneris apzina izglītojamo skaitu, kuri atbilst PMP riska grupai, un nepārsniedzot noteikto naktsmītnes kompensācijas limitu vidēji 35 (trīsdesmit pieci) EUR mēnesī vienam izglītojamam (saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 26.2. punktu), iesniedz IKVD informāciju par nepieciešamo finansējuma apjomu pārskata gadam.

IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par izglītojamo, kurš saņems naktsmītnes kompensāciju. Sadarbības partneris ar izglītojamo slēdz līgumu par nodrošināšanu ar naktsmītni, līgumā iekļaujot informāciju, ka naktsmītnes apmaksa tiks veikta no projekta Nr.8.3.4.0/16/I/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” finanšu līdzekļiem. Ikmēneša summu par naktsmītni sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā par katru izglītojamo.

Izdrukā pārskatu par mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē / organizācijā atbilstoši projekta nomenklatūrai.

7.3. Ēdināšanas nodrošināšana PMP riska grupas izglītojamiem

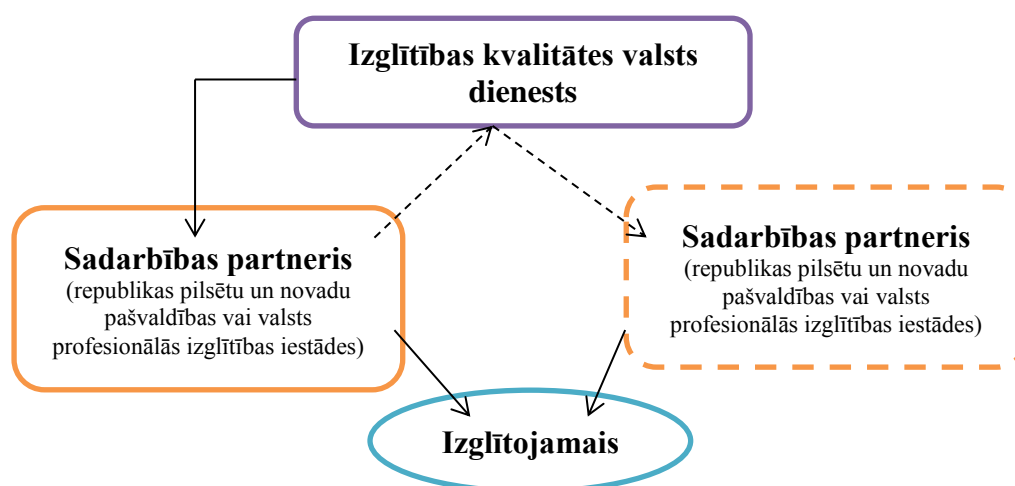
Sadarbības partneris apzina izglītojamo skaitu, kuri atbilst PMP riska grupai, un nepārsniedzot noteikto ēdināšanas izmaksu kompensācijas limitu vidēji 70 (septiņdesmit) EUR mēnesī vienam izglītojamajam (saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 26.3. punktu), iesniedz IKVD informāciju par nepieciešamo finansējuma apjomu pārskata gadam.

IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par izglītojamo, kurš saņems ēdināšanas pakalpojumu. Sadarbības partneris izdrukā sarakstu ar izglītojamiem, kuri saņems ēdināšanas pakalpojumu, un iesniedz to ēdināšanas pakalpojuma sniedzējam. Izglītojamais saņem kuponus, kurus izmanto kā norēķinu līdzekli par ēdināšanu pie ēdināšanas pakalpojuma sniedzēja. Sadarbības partneris mēnesī izlietotās summas par ēdināšanas pakalpojumu ievada operatīvās uzskaites sistēmā par katru izglītojamo.

Izdrukā pārskatu par mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē/organizācijā atbilstoši projekta nomenklatūrai.

7.4. Individuālo mācību līdzekļu nodrošināšana profesionālās izglītības iestāžu izglītojamiem

Sadarbības partneris apzina izglītojamo skaitu, kuri atbilst PMP riska grupai, un nepārsniedzot profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu

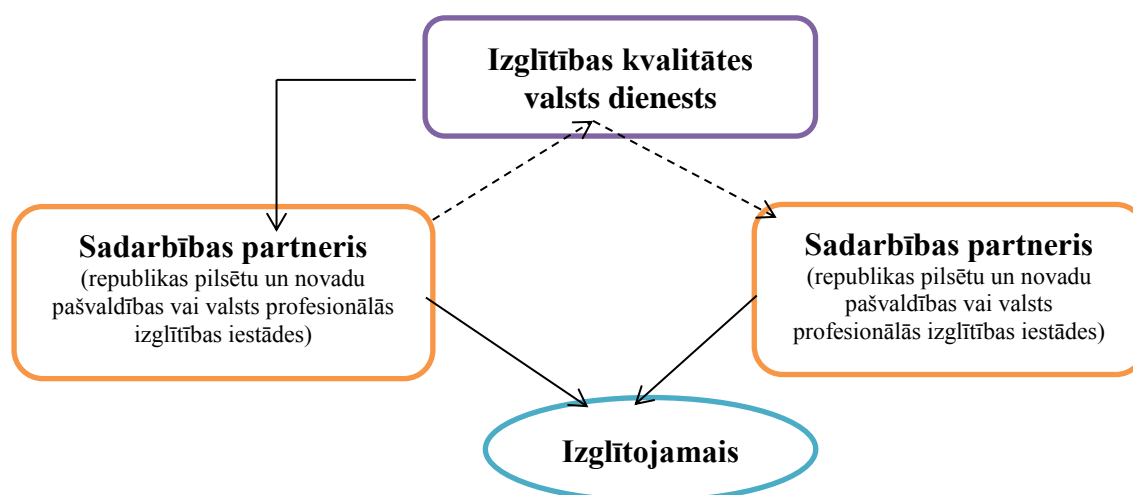
uz vienu izglītojamo 44,39 EUR apmērā mācību gadā, ko reizina ar attiecīgās izglītības programmas atbilstošo koeficientu saskaņā ar MK noteikumu Nr.655 3.pielikumu ($44,39 \text{ EUR} * \text{vidējais koeficientu rādītājs } 1,39 = 61,70 \text{ EUR}$), iesniedz IKVD informāciju par nepieciešamo finansējuma apjomu pārskata gadam.

IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par izglītojamo, kurš saņems finanšu līdzekļus individuālo mācību līdzekļu iegādei. Ja sadarbības partnera kopējais finanšu apjoms, kas nepieciešams šīs aktivitātes īstenošanas nodrošināšanai, ir zemāks par Publisko iepirkumu likuma noteikto sliekšni, kad piemērojamas likumā noteiktā iepirkuma procedūras, tad sadarbības partneris nodrošina nepieciešamo individuālo mācību līdzekļu iegādi atbilstoši izglītojamā vajadzībām bez iepirkuma procedūrām. Ja sadarbības partnera kopējais finanšu apjoms, kas nepieciešams šīs aktivitātes īstenošanas nodrošināšanai, ir sasniedzis Publisko iepirkumu likuma noteikto sliekšni, kad piemērojamas likumā noteiktā iepirkuma procedūras, tad sadarbības partneris veic likumā noteiktās iepirkuma procedūras, lai nodrošinātu izglītojamos ar tiem nepieciešamajiem individuālajiem mācību līdzekļiem. Izlietotās summas sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā par katru izglītojamo.

Izdrukā pārskatu par mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē / organizācijā atbilstoši projekta nomenklatūrai.

7.5. Sabiedriskā transporta (t.sk.speciālā transporta) pakalpojuma izdevumu kompensācijas

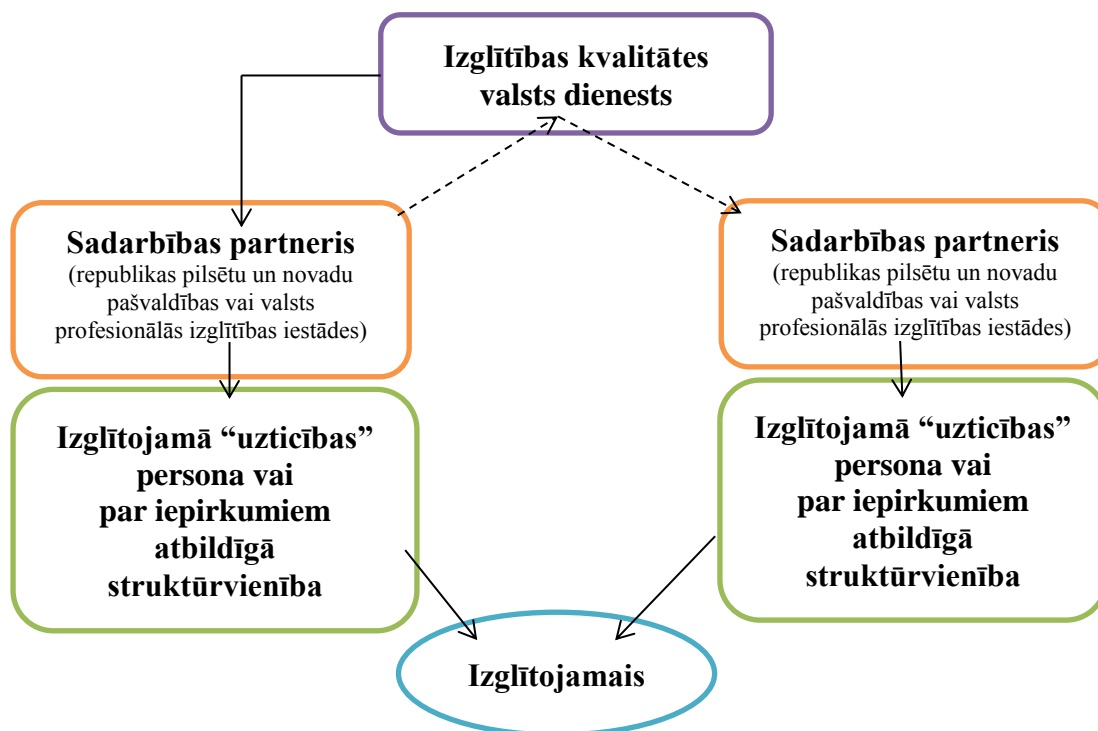
Sadarbības partneris apzina izglītojamo skaitu, kuri atbilst PMP riska grupai, un nepārsniedzot noteikto transporta izmaksu kompensācijas limitu vidēji 30 (trīsdesmit) EUR mēnesī vienam izglītojamajam (saskaņā ar MK noteikumu 12.07.2016. Nr.460 26.1. punktu), iesniedz IKVD informāciju par nepieciešamo finansējuma apjomu pārskata gadam.

IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par izglītojamo, kurš saņems sabiedriskā transporta kompensāciju. Izglītojamais sadarbības partnerim iesniedz attaisnojuma dokumentus (biļetes, rēķinus utt.). (Sīkāk skatīt sadaļā “Attaisnojuma dokumenti”). Sadarbības partneris izmaksā izglītojamajam sabiedriskā transporta vai speciālā transporta kompensāciju. Izmaksātās summas sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā par katru izglītojamo.

Izdrukā pārskatu par mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē / organizācijā atbilstoši projekta nomenklatūrai.

7.6. Individuālo lietošanas priekšmetu nodrošināšana

Sadarbības partneris apzina izglītojamo skaitu, kuri atbilst PMP riska grupai, un nepārsniedzot individuālās lietošanas priekšmetu izmaksas vienam izglītojamam vidēji 25 (divdesmit pieci) EUR semestrī (Izmaksas balstītas uz CSB informāciju (2013.gads) par trūcīgā vidējo nepārtikas grozu (~125EUR), pieņemot, ka apģērba un higiēnas izmaksas sastāda 20% no groza), iesniedz IKVD informāciju par nepieciešamo finansējuma apjomu pārskata gadam.

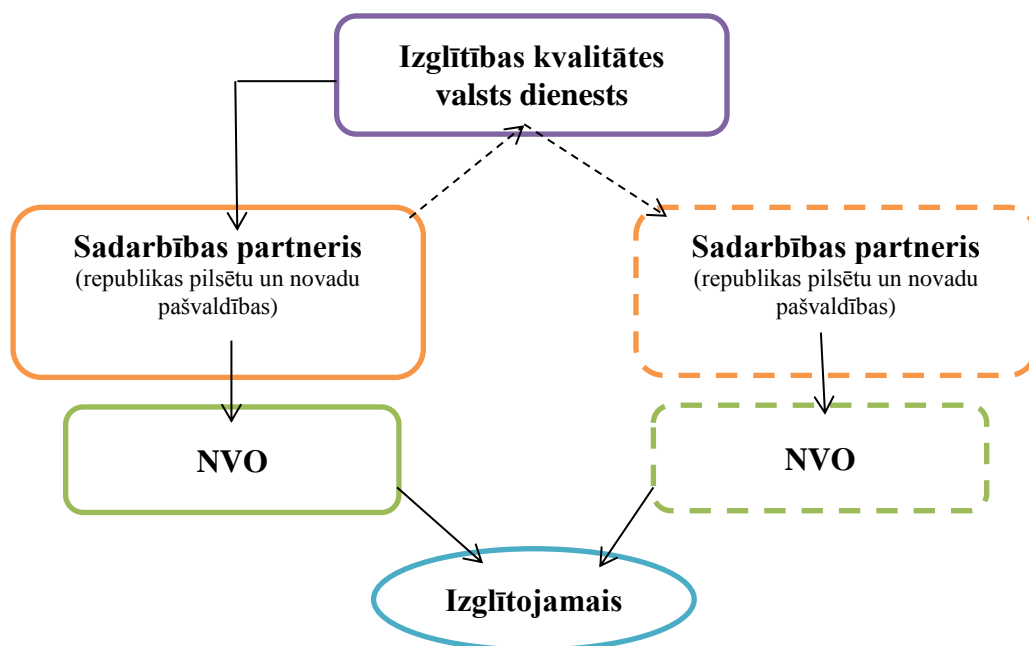
IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par izglītojamo, kurš saņems finanšu līdzekļus individuālo līdzekļu iegādei. Ja sadarbības partnera kopējais finanšu apjoms, kas nepieciešams šīs aktivitātes īstenošanas nodrošināšanai, ir zemāks par Publisko iepirkumu likuma noteikto sliekšni, kad piemērojamas likumā noteiktā iepirkuma procedūras, tad finanšu līdzekļus pārvalda sadarbības partnera noteikta izglītojamā atbildīgā persona, kas nodrošina nepieciešamo individuālo līdzekļu iegādi atbilstoši izglītojamā vajadzībām. Ja sadarbības partnera kopējais finanšu apjoms, kas nepieciešams šīs aktivitātes īstenošanas nodrošināšanai, ir sasniedzis Publisko iepirkumu likuma noteikto sliekšni, kad piemērojamas likumā noteiktā iepirkuma procedūras, tad sadarbības partneris veic likumā noteiktās iepirkumu procedūras, lai nodrošinātu izglītojamos ar tiem nepieciešamajiem individuālās lietošanas līdzekļiem. Izmaksātās summas sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā par katru izglītojamo.

Izdrukā pārskatu par mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē / organizācijā atbilstoši projekta nomenklatūrai.

7.7. Jaunatnes iniciatīvu projekti

Sadarbības partnera izveidota komisija izskata nevalstisko organizāciju iesniegtos projektus finansējuma saņemšanai projekta Nr.8.3.4.0/16/I/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” ietvaros. Pamatojoties uz apstiprinātajiem projektiem, sadarbības partneris nosaka finansējuma apjomu pārskata gadam, nepārsniedzot noteikto vienreizējo maksājumu 4 600 (četri tūkstoši seši simti) euro vienam projektam (saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 25.8. punktu).

Saskaņā ar IZM izstrādāto vienreizējā maksājuma metodiku IKVD piešķir sadarbības partnerim finanšu līdzekļus pārskata gadam. Sīkāk skatīt sadaļu “Kopējais finanšu plūsmas apraksts”.

Sadarbības partneris ievada operatīvās uzskaites sistēmā informāciju par aktivitātēm, kuras veiks nevalstiskās organizācijas.

IZGLĪTOJAMĀ ATTIECĪNĀMO DOKUMENTU ATGRIEZENISKĀ SAITE

7.8. Izglītojamā un sadarbības partnera attiecināmie dokumenti atbilstoši projektā atbalstāmajām darbībām

SABIEDRISKAIS TRANSPORTS

- **Izglītojamais:** atkarībā no izmantotā transporta veida sadarbības iestādes atbildīgajai personai iesniedz – transporta biļeti vai degvielas čeku un maršruta lapu.
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no izglītojamā kārto atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, kura rīkojuma Nr., izglītojamā vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – transporta izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 30 (trīsdesmit) EUR mēnesī (saskaņā ar MK noteikumu 12.07.2016. Nr.460 26.1. punktu).

NAKTSMĪTNES

- **Naktsmītnes pakalpojuma sniedzējs:** saskaņā ar noslēgto līgumu starp Sadarbības partneri iesniedz rēķinu par sniegtajiem naktsmītnes pakalpojumiem izglītojamajiem, kurā norādīta nepieciešamā informācija saskaņā ar Līgumu.
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no pakalpojuma sniedzēja kārtoti atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, rīkojuma Nr., izglītojamā vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – naktsmītnu izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 35 (trīsdesmit pieci) EUR mēnesī (saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 26.2. punktu)

ĒDINĀŠANA

- **Ēdināšanas pakalpojuma sniedzējs:** saskaņā ar noslēgto līgumu starp Sadarbības partnera:
  - iesniedz rēķinu un kuponus;
  - iesniedz rēķinu un izglītojamo sarakstus (attiecās uz izglītības iestādēm, kurās ēdināšanas pakalpojuma saņemšanai tiek izmantots e-talons).
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no pakalpojuma sniedzēja kārtoti atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, rīkojuma Nr., izglītojamā vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – ēdināšanas izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 70 (septiņdesmit) EUR mēnesī (saskaņā ar MK noteikumu Nr.460 26.3. punktu)

INDIVIDUĀLIE MĀCĪBU LĪDZEKĻI

- **Pakalpojuma sniedzējs:** izraksta rēķinu Sadarbības partnerim par iegādātajiem mācību līdzekļiem.
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no pakalpojuma sniedzēja kārtoti atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, rīkojuma Nr., izglītojamā vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – individuālo mācību līdzekļu izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 44,39 (četrdesmit četri EUR un 39 centi) EUR mācību gadā piemērojot attiecīgās izglītības programmas koeficientu (saskaņā ar MK noteikumu Nr.655 3.pielikumu.)

INDIVIDUĀLĀS LIETOŠANAS PRIEKŠMETI

- **Izglītojamais** – čeks par iegādātajiem individuālās lietošanas priekšmetiem (individuālās lietošanas priekšmeti tiek iegādāti kopā ar sadarbības iestādes atbildīgo personu).
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no pakalpojuma sniedzēja kārtoti atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, rīkojuma Nr., garantijas vēstule, izglītojamā vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – individuālās lietošanas priekšmetu izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 25 (divdesmit pieci) EUR semestrī (Izmaksas balstītas uz CSB informāciju (2013.gads) par trūcīgā vidējo nepārtikas grozu (~125EUR), pieņemot, ka apģērba un higiēnas izmaksas sastāda 20% no groza.)

SPECIALIZĒTAIS TRANSPORTS IZGLĪTOJAMAJIEM AR INVALIDITĀTI

- **Pakalpojuma sniedzējs:** izraksta rēķinu Sadarbības partnerim par saņemto transporta pakalpojumu.
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** saņemtos dokumentus no pakalpojuma sniedzēja kārtoti atbilstoši lietu nomenklatūrai, kā arī apkopo informāciju projekta kopējā datubāzē, kurā norāda nepieciešamo informāciju

par kādu atbalstāmo projekta darbību ir šis attiecināmais dokuments, rīkojuma Nr., izglītojamais vārds uzvārds, attiecināmo izmaksu kopējā summa u.c. prasītā informācija.

Izmaksu ierobežojumi – transporta izmaksas vienam izglītojamam nepārsniedz vidēji 30 (trīsdesmit) EUR mēnesī (saskaņā ar MK noteikumu 12.07.2016. Nr.460 26.1. punktu).

JAUNIEŠU INICIATĪVU PROJEKTI

- **NVO jauniešu aktivitāšu atbildīgā persona:** iesniedz projektu saskaņošanai Sadarbības partnera noteiktajai atbildīgajai personai.
- **Sadarbības partnera nozīmētā atbildīgā persona:** apstiprinātos projektus kārto atbilstoši lietu nomenklatūrai.

Izmaksu ierobežojumi – viena jauniešu iniciatīvas projekta izmaksas nepārsniedz 4 600 (četri tūkstoši seši simti) EUR (saskaņā ar MK noteikumu 12.07.2016. Nr.460 25.8. punktu).

SVARĪGI!

- Uz attiecināmo izmaksu dokumentiem **OBLIGĀTI** jābūt norādītiem projekta rekvizītiem – projekta nosaukumam un identifikācijas numuram.
- Informāciju par izlietotajiem projekta līdzekļiem sadarbības iestādes projekta datu bāzē ievada vai veic labojumus līdz nākamā mēneša 10. datumam, pēc šī datuma periods tiek slēgts. Ja ir nepieciešams veikt labojumus, tad:
  - vispārējās izglītības iestāde veicamos labojumus saskaņo ar pašvaldību un pašvaldība tālāk ar Izglītības kvalitātes valsts dienestu;
  - profesionālās izglītības iestāde veicamos labojumus saskaņo ar IKVD.

8. PMP RISKU NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBA

Projekta vadības grupas galvenie uzdevumi ir projekta vadīšana, plānošana un kontrole, kā arī īstenošanas procesa vadība sadarbībā ar sadarbības partneriem.

Risku uzraudzība ir viena aktivitātēm, kas tiks veikta visā projekta īstenošanas gaitā.

- Lai veiktu risku uzraudzību sistēmiski, būs izveidots un uzturēts projekta risku reģistrs, kur tiks uzkrāta informācija par iespējamajiem riskiem, riska kategorija, riska cēlonis, iestāšanās varbūtība, riska seku apraksts, riska ietekme, pasākuma plāns riska novēršanai vai samazināšanai, noteikta par riska novēršanu atbildīgais projekta darbinieks.
- Risku analīze un uzraudzība ir komandas darbs, kas tiks veikts regulāri, analizējot projekta aktivitātes.
- Par risku reģistru un to uzraudzību, kā arī atbildīgā darbinieka nozīmēšanu būs atbildīgi – projekta vadītājs un viņa vietnieks.
- Tiks paredzēta mērķa grupas izglītojamo atbilstības pārbaude atbilstoši MK noteikumiem Nr.460 (MK noteikumi 2016).

Darbības, kas nodrošina sadarbības partneru uzraudzības mehānismu:

- subjektu jeb mērķa grupas izglītojamo atbilstības pārbaude MK noteikumos Nr.460 noteiktajos kritērijos;
- sadarbības partneru regulāri sniegtas informācijas par veiktajām aktivitātēm nodrošināšana, kas tiek veikta datu operatīvajā uzskaites sistēmā;
- sadarbības partneru precizitātes termiņu ievērošana attiecībā uz atbalstāmo izdevumu apmaksu saskaņā ar sadarbības līgumu noteikumiem, ko kontrolē projekta vadības personāls, nodrošināšana;
- regulāru semināru republikas pilsētu un novadu pašvaldību darbiniekiem un profesionālās izglītības iestāžu direktoriem, darbiniekiem un grāmatvežiem, nodrošināšana;
- republikas pilsētu un novadu pašvaldību un profesionālās izglītības iestāžu darbības atbilstības sadarbības līguma nosacījumiem novērtēšana;
- republikas pilsētu un novadu pašvaldību un profesionālās izglītības iestāžu darbības novērtēšanas vizīšu organizēšana projekta reģionālo koordinātoru vadībā, nepieciešamības gadījumā piesaistot grāmatvedi, juristu vai iepirkumu speciālistu;
- vizītes gaitas dokumentēšana, aizpildot novērtēšanas vizītes veidlapu, ko veic projekta reģionālie koordinātori;

- republikas pilsētu un novadu pašvaldību un profesionālās izglītības iestāžu darbinieku iepazīstināšana ar projekta reģionālo koordinatoru novērtēšanas vizītes rezultātiem;
- projekta vadītāja informēšana par vizīti un tās rezultātiem;
- Latvijas Pašvaldību savienības un profesionālās izglītības iestādes dibinātāju informēšana par konstatētajiem republikas pilsētu un novadu pašvaldība vai profesionālās izglītības iestāžu pārkāpumiem, nenovēršot atklātos trūkumus un neiesniedzot nepieciešamos dokumentus, kas var radīt riskus sekmīgai finanšu līdzekļu apguvei un izmaksu attiecināmībai;
- plānoto iepirkumu dokumentācijas pārbaudes veikšana pirms iepirkuma izsludināšanas, lai novērstu neatbilstības Publisko iepirkumu likumā noteiktajās prasībās un citu attiecīgo normatīvo aktu prasībām, ko veic projekta jurists un iepirkumu speciālists republikas pilsētu un novadu pašvaldībās un profesionālās izglītības iestādēs.

Pozīcijas, kas nodrošinās projekta īstenošanas, administrēšanas un uzraudzības mehānismu:

- projekta vadības grupas darbinieku amata aprakstu izstrāde, paredzot iekļaut amata aprakstā norādi par darbinieku pakļautību, nosakot, ka tiešais vadītājs seko un novērtē darbinieka darbu izpildes kvalitāti, darbinieku savstarpējo komunikāciju un komunikāciju ar sadarbības partneriem, vērtē operativitāti darba uzdevumu veikšanā, precizitāti, identificē problēmas, risina problēmu situācijas, veic ikgadējās darba novērtēšanas intervijas, kā arī paredzot, ka darbiniekam savlaicīgi jāinformē projekta vadītāju par aktuāliem un nozīmīgiem jautājumiem, kuros nepieciešama konkrēta nostāja un krāpšanas atklāšanas vai aizdomu gadījumā nepieciešams ievērot dienesta iekšējo normatīvo aktu regulējumu.
- Projekta vadītāja vadības stilu maiņa (autoritatīvs, demokrātisks un liberāls) atkarībā no tā, cik augstā patstāvības pakāpē projekta darbinieks veic uzticētos amata pienākumus.
- Iknedēļas projekta grupas sanāksmēs identificēto problēmu apspriešana un optimālākā risinājuma noteikšana.
- Projekta reģionālie koordinatori veic sadarbību katrs ar konkrētām republikas pilsētu un novadu pašvaldībām (katram reģionālajam koordinatoram būs iedalītas aptuveni 13 republikas pilsētu un novadu pašvaldības) un profesionālās izglītības iestādēm (katram reģionālajam koordinatoram būs iedalītas aptuveni 4 profesionālās izglītības iestādes).
- Notiks rotācija un sadarbības objekti reģionālajiem koordinatoriem tiks mainīti, tā īstenojot prevencijas pasākumus korupcijas novēršanai.
- Projekta vadītājs savlaicīgi projekta darbiniekiem nosaka uzdevumus, kas saistīti ar projekta atskaišu sagatavošanu, nosaka darba izpildes termiņus un uzrauga to izpildes kvalitāti un savlaicīgumu.

- Projekta vadītāja informēšana par atskaišu analīzes rezultātiem, ko veic reģionālie koordinatori un grāmatveži rakstiski.
- Sadarbības partneru iesniegto informāciju (kā arī izmaksu pamatojošos dokumentus) par projekta norises gaitu pārbauda vismaz divi projekta darbinieki (reģionālais koordinators, grāmatvedis u.c.), kā arī sadarbības partneru darbības novērtēšanas vizītēs tiek ievērots „4 acu” princips.
- Projekta vadītājs apstiprina ikmēneša projekta vadības grupas darbinieku darba laika un uzskaitīto darbu atskaites par iepriekšējo mēnesi un saskaņo nākamajā mēnesī paredzamos darbus, sadarbības partneru novērtēšanas vizīšu datumus rīkojumu par darba braucieniem/komandējumiem sagatavošanai.
- Sadarbības partnera darbības novērtēšanas vizītes veidlapu ietvertie kritēriji: finanšu plūsmas kontrole, to uzskaites nodalīšana katra sadarbības partnera grāmatvedības uzskaitē un finanšu pārskatu/darbību ticamības izvērtēšana; pārliecināšanās par projekta aktivitāšu (atbalsta pasākumu) norisi to īstenošanas vietās (supervīziju, surdotulka, logopēda, ergoterapeita, psihologa u.c. konsultācijas), pedagogu tarifkācijas pārbaudes, kā konstatējums, vai veiktās darbības atbilst projekta darbību satura aktivitātēm u.c..
- Projekta vadītāja un darbinieku informēšana par sadarbības partneru darbības novērtēšanas vizītēs konstatēto. Reģionālais koordinators uzrauga, lai uzraudzības vizītēs konstatētie trūkumi būtu savlaicīgi novērsti. Par rezultātiem reģionālais koordinators informē projekta vadītāju. Datu apmaiņa ar sadarbības partneriem notiek datu operatīvās uzskaites sistēmā.
- Uzraudzības nolūkos projekta darbiniekiem ir tiesības pieprasīt izmaksu pamatojošos dokumentus.
- Uzraudzības nolūkos projekta īstenošanas gaitā būs veikts projekta risku monitorings. Projekta vadība un projekta darbinieki apzinās iespējamos riskus, novērtēs to varbūtējo ietekmi uz projekta īstenošanu un noteiks darbības risku mazināšanai. Lai veiktu risku uzraudzību sistēmiski, būs izveidots un uzturēts projekta risku reģistrs, kur tiks uzkrāta informācija par iespējamajiem riskiem, riska kategoriju, riska cēloni, iestāšanās varbūtību, riska sekū aprakstu, riska ietekmi, pasākuma plānu riska novēršanai vai samazināšanai, noteikts par riska novēršanu atbildīgais projekta darbinieks. Projekta vadītājs uzraudzīs, lai risku analīze un uzraudzība būtu nodrošināta kā komandas darbs, ko jāveic regulāri projekta darbiniekiem savstarpēji sadarbojoties, analizējot projekta aktivitātes, kā arī nozīmēs atbildīgos darbiniekus noteiktu risku mazināšanai vai novēršanai. Uzraudzības un kontroles nolūkos, jautājumi, kas rodas sadarbības partneriem projekta īstenošanas gaitā projekta vadībai ir iesniedzami rakstiski. Operativitātes nolūkos var tikt izmantots e-pasts:

pmp@ikvd.gov.lv). Tā tiks novērsts risks, ka projekta darbinieku mutiski sniegtā informācija tiek neprecīzi interpretēta.

- Projekta darbinieki veiks problēmu projekta īstenošanas gaitā apzināšanu, analīzi un uzraudzīs, vai līdzīga rakstura problēmas rodas arī kādam citam sadarbības partnerim.
- Lai veiktu uzraudzību projekta dokumentu aprītē, visi saņemtie un nosūtītie dokumenti tiek reģistrēti projekta lietvedības elektroniskā sistēmā.
- Projekta vadītājs nodrošinās grāmatvedības dokumentu un lietvedības reģistru kontroli. No sadarbības partneriem saņemtie dokumenti tiks vīzēti (ar darba izpildes termiņa norādi) un nodoti attiecīgajam projekta darbiniekam.
- Projekta vadītājs uzraudzīs informāciju no dokumentu pārvaldības speciālista par uzdoto uzdevumu iekļaušanos/neiekļaušanos noteiktajos termiņos. Precīzi definēta uzdevuma izpildes deleģēšanas nodrošināšana sadarbība projekta īstenošanā katram projekta partnerim, slēdzot sadarbības līgumu, kurā tiek aprakstīti katra partnera pienākumi, tiesības un atbildība, atbilstoši projektā īstenotajām aktivitātēm un projekta vadītājs, projekta grāmatvedis un projekta koordinators veiks uzraudzību, lai sadarbības partneriem tiktu nodrošināts uzdevumu izpildei nepieciešamais finansējums.
- Reģionālais koordinators un grāmatvedis (saskaņā ar sadarbības līgumā noteikto) uzraudzīs, vai sadarbības partneri savlaicīgi ir informējuši par paredzamajām projekta aktivitātēm (noteiktā laika posmā) un to īstenošanai nepieciešamo finansējumu.
- Reģionālais koordinators un grāmatvedis (saskaņā ar sadarbības līgumā noteikto) uzraudzīs, kā tiek atspoguļota finanšu plūsma, gan saņemot mēneša 1.datumā atskaiti par sadarbības partneru paveikto aizvadītajā mēnesī, gan sadarbības partneru darbības novērtēšanas vizītēs, kur tiks nodrošināta arī datu pilnīguma un atbilstības pārbaude.
- Lai pārliecinātos, vai ir veikta uzskaites nodalīšana no katra sadarbības partnera grāmatvedības uzskaites, sadarbības partnera pienākums ir nosūtīt reģionālajam koordinatoram lietu nomenklatūras izrakstu, kurā norādīts lietas indekss, projekta dokumentācijas nosaukums un glabāšanas ilgums.
- Projekta dokumentācijas oriģinālu uzglabāšanas pārbaudes veiks sadarbības partneru darbības novērtēšanas vizītēs projekta koordinators un grāmatvedis.
- Projekta iepirkumu speciālists un jurists uzraudzīs sadarbības partneru iepirkumu procedūru atbilstību normatīvo aktu prasībām.
- Uzraudzības nolūkos projekta darbiniekiem (saskaņā ar darba līgumā noteiktajiem veicamajiem uzdevumiem) būs piešķirtas tiesības pieprasīt no sadarbības partnera atsūtīt elektroniskā veidā finanšu u.c. projekta darbības pamatojošos dokumentus.

- Projekta vadītājs veic konsultāciju ar IZM, CFLA, Finanšu ministriju u.c. atbildīgajām institūcijām organizēšanu par projekta darbību un uzrauga, kā projekta darbinieki un sadarbības partneri izpilda saņemtos norādījumus.
- Starpresoru vienošanās noslēgšana starp IKVD un Valsts izglītības satura centru (VISC) par informācijas un datu apmaiņu un par aktivitāšu saskaņotu un papildinošu īstenošanu, paredzot kārtību, kādā notiek informācijas apmaiņa par projektu mērķa grupām un projektos sniegtajiem atbalsta pasākumiem mērķa grupas izglītojamiem. Minētās darbības uzrauga projekta vadītājs.
- Projekta vadītājs veic uzraudzību atbilstošas mācību vides izveidei PMP riska mazināšanai, nodrošināšanai, t.i., metodiskā atbalsta līdzekļu izstrāde, izplatīšana, profesionālās kompetences pilnveides programmas izstrāde.
- Attiecīgo reģionu informācijas un datu apmaiņas un saskaņotu un papildinošu aktivitāšu īstenošanas pārraudzība, ko veic projekta reģionālie koordinatori un VISC, saskaņā ar kārtību, kādā notiek informācijas apmaiņa par projektu mērķa grupām un projektos sniegtajiem atbalsta pasākumiem mērķa grupas izglītojamiem.

Uzraudzības rezultātā iespējams konstatēt šādus neatbilstību veidus:

Ar finansiālu ietekmi – neatbilstība, kurā finansējuma saņēmējam ir veikta projekta līdzekļu piešķiršana un konstatēti neattaisnoti/neattiecināmi/nepamatoti izdevumi. Veicot pārbaudi projekta īstenošanas vietā, tiks konstatēts, ka

- progresa ziņojumā norādīto un iepriekš apmaksāto aktivitāšu apjoms un/vai saturs neatbilst faktiski veiktajam;
- projekta ietvaros iegādātie mācību līdzekļi vai individuālās lietošanas līdzekļi nav attiecināmi uz projekta aktivitātēm;
- sadarbības partneris nevar uzrādīt izdevumu pamatojošo dokumentu oriģinālus (piemēram, sabiedriskā transporta pakalpojumu biļetes);
- par pakalpojumiem veikta priekšapmaksā u.c. Bez tiešas finansiālas ietekmes – neatbilstība, kas tikusi identificēta pirms finansējuma saņēmējs ir veicis projekta līdzekļu piešķiršanu sadarbības partnerim. Taču, ja neatbilstība nebūtu tikusi identificēta, tā būtu varējusi radīt kaitējumu projekta budžetam. Piemēram, iepirkums par pakalpojumu sniegšanu veikts, neievērojot iepirkumu regulējošos normatīvos aktus.

Iespējamās neatbilstības:

1. Iepirkumu procedūras pārkāpumi;
2. Neprecizitātes finanšu plānā;

3. Neatbilstošs izdevumu aprēķins;
4. Neatbilstošas samaksas veikšana attiecībā pret attaisnojošiem dokumentiem / attaisnojošo dokumentu neesamība;
5. Pakalpojumu u.c. priekšapmaksas veikšana;
6. Projekta mērķu un rezultātu nesasniegšana;
7. Izdevumi, kas radušies pirms vai pēc attiecināmā perioda;
8. Projekta īstenošanas pārtraukšana;
9. Interesu konflikts;
10. Aizdomas par krāpšanu;
11. Izmaiņas projekta īstenošanā, kas neatbilst sadarbības līgumā noteiktajam.

Projekta Uzraudzības padome

- Projekta īstenošanas uzraudzībai IZM izveidos Uzraudzības padomi, kur aicinās piedalīties Labklājības ministrijas, Latvijas Pašvaldību savienības un Latvijas Jaunatnes padomes pārstāvjus.
- Uzraudzības padomes sastāvā ar padomdevēja tiesībām varētu būt iekļauti pārstāvji no Latvijas Pedagogu domes, kā arī citām biedrībām un nodibinājumiem, kuru darbība ir saistīta ar sociālās atstumtības riska grupu bērniem un jauniešiem.
- Novērotāja statusā piedalīsies FM kā ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadošā iestāde, CFLA kā sadarbības iestāde un IZM kā atbildīgā iestāde. Uzraudzības padome darbosies saskaņā ar IZM apstiprinātu nolikumu.
- Uzraudzības padome veiks projekta darbības uzraudzību, kontrolējot projekta uzdevumu izpildi un finansējuma izlietojumu.
- Projekta vadībai Uzraudzības padomei noteiktos termiņos būs jāiesniedz pieprasītā informācija par projekta īstenošanas gaitu, t.i., noteiktā laika posmā veikto aktivitāšu uzskatījums, sasniegtie rezultāti, finanšu izlietojums, sadarbības partneru novērtēšanas vizītēs konstatētais, t.sk. projekta īstenošanas riski un to novēršanai veiktie pasākumi.
- Projekta vadība Uzraudzības padomes locekļus aicinās piedalīties gan projekta vadības sanāksmēs, gan sadarbības partneru darbības (dokumenti un aktivitāšu īstenošana) novērtēšanā.
- Uzraudzības padomei būs tiesības savu pienākumu veikšanai pieprasīt un saņemt informāciju par projekta darbību, kā arī sniegt saistošus norādījumus projekta vadībai.

9. PMP RISKĀ MAZINĀŠANAS ILGTSPĒJAS NODROŠINĀŠANA

Ilgtspējīga attīstība ir viena no sociāli atbildīgas izglītības komponentēm. Tāpēc tā nav oksimorons, bet jēdziens, kas raksturo loģisku partnerību (Holling 2001). Viens no projekta „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” aktuālajiem jautājumiem ir projekta rezultātu ilgtspējas nodrošināšana jeb ieguvumi. Ieguvums ir ilgtspējīgs, ja sasniegtie rezultāti tiek uzturēti pēc projekta noslēguma, kā arī iespēju saskatīšana tajos. Šī projekta ietvaros institucionālie ieguvumi iedalīti divās grupās:

1. Praksei (metodiskā atbalsta līdzekļi, risku izvērtējumu veidlapa, datu operatīvās uzskaites sistēma, Preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP riska mazināšanai pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē, interaktīvais rīks PMP risku novērtēšanai un vadīšanai).

2. Pieredzei (jauna informācija, prasmes).

Lai nodrošinātu projekta rezultātu multiplikatīvo efektu, plānotas konferences, publikācijas laikrakstos un interneta vietnēs.

1. Praksei

Sagatavoti seši metodiskā atbalsta līdzekļi:

1. Rekomendācijas uzvedībai un sadarbībai klasē.
2. Rekomendācijas konfliktu un problēmsituāciju risināšanai.
3. Rekomendācijas darbam ar vecākiem.
4. Konsultēšanas vadlīnijas pedagogiem.
5. Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām.
6. Rekomendācijas sadarbībai audzināšanas jomā.

Izveidotos metodiskā atbalsta līdzekļus var izmantot jebkurš interesents, lai identificētu PMP riskus sākuma periodā un tos mazinātu, kā arī tos var izmantot jaunām idejām, pielāgojot savām vajadzībām.

EK skaidro dažādu institūciju sadarbību kā sociālo atbildību, kas ir ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā. Tāpēc izveidotais atbalsta komunikācijas modelis, kura fokusā ir pedagoga konsultēšanas prasmes un starpinstitucionāla sadarbība, paplašina visu iesaistīto personu izpratni un maina attieksmes pret PMP riska

izglītojamajiem, tādējādi veicinot atbalstošas vides organizēšanu PMP kontekstā. Veiksmīgas sadarbības procesā notiek pieredzes apmaiņa, kas ir viena no savstarpējās mācīšanās komponentēm, tādējādi atbalsta komunikācijas modelis ļauj izprast daudzpusīgāk situāciju un modelēt risinājumu.

Projektā apkopotie labās prakses paraugi ir iedrošinājums institūcijām meklēt pašām inovatīvus risinājumus vai pārņemt un pielāgot labo praksi, kas jau ir iedzīvināta, labās prakses paraugi var dot jaunas ierosmes inovāciju pārneses projektiem.

Izstrādātā risku izvērtējumu veidlapa un datu operatīvās uzskaites sistēma ir nozīmīgi instrumenti PMP monitorēšanai. Preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP riska mazināšanai pašvaldībā vai valsts profesionālās izglītības iestādē atspoguļos aktivitātes, kas vērstas, gan uz institucionāliem, gan uz individuāliem faktoriem PMP risku mazināšanā. Izstrādātais interaktīvais rīks ļaus operatīvi un ērti PMP riskus novērtēt elektroniskā vidē, kas ļaus efektīvi veidot rīcības plānu indivīdam un iesaistītajām pusēm un turpināt vadīt procesu, saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 460 19.4., 19.5. un 19.6. punktiem, uzkrāt un analizēt datus saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 460 40.1., 40.2. un 40.3. punktiem.

2. Pieredzei

Īstenotie pasākumi starpprofesionālās komandas dalībniekiem: semināri, darbnīcas, supervīzijas, profesionālās kompetences pilnveides programmas, paplašina izpratni par atbalstošas vides veidošanu PMP riska izglītojamajiem.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Allensworth, E. (2005). *Graduation and Dropout Trends in Chicago: A look at cohorts of students from 1991 through 2004*. Chicago: Consortium on Chicago School Research.
2. APA (American Psychological Association) (2012). *Facing the school dropout dilemma*. Washington, Pieejams:<http://www.apa.org/pi/families/resources/school-dropout-prevention.aspx>
3. *Bērnu tiesību aizsardzības likums*. Pieņemts 19.06.1998.
4. Buss, A. H. (1961). *The psychology of aggression*. Hoboken, NJ: John Wiley.
5. Craighead, W. Edward; Nemeroff, Charles B. (2004). *The Concise Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons.
6. CSP. Ziņojums "Jaunieši Latvijā" (2014). Pieejams:http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_13_jauniesi_latvija_2014_14_00_lv.pdf
7. CSP dati (2015). Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>.
8. Eiropas Parlamenta rezolūcija (2007.15.11).
9. Emmons, R.A. The personal striving approach to personality. In I.A. Pervin (ed) *Goal concepts in personality and social psychology*. Hillsdale, NJ:Erlbaum, pp.87-126.
10. EMKAPT (Eiropas Mūžilga karjeras atbalsta politikas tīkls). *Karjeras atbalsta glosārijs* (2013).
11. ESF projekts „Atbalsta programmu izstrāde un īstenošana sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu atbalsta sistēmas izveidei” (2013).
12. European Commission /EACEA/Eurydice/Cedefop, (2014). *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*. Eurydice and Cedefop Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
13. Holling, CS. (2001). *Understanding the complexity of economic, ecological and social systems Ecosystems*. 4: 2001. 390-405p.

14. IKVD. Ziņojums "Par obligātā izglītības vecuma bērniem, kuri nav reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā (2014./2015.m.g.)". (2015).
15. *Izglītības likums*. Pieņemts 01.06.1999.
16. Izglītības un zinātnes ministrija (2015). *Pētījums par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai*. (Iepirkuma identifikācijas Nr. IZM 2015/38).
17. *Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam* 2011. 31.1.
18. Lindsay Geoff (2003). Inclusive Education: a critical perspective. *British Journal of Special Education*, 4(1): 3-12.
19. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija. Protokols Nr. 4/1100 (24.08.2010) <http://termini.lza.lv/article.php?id=311>
20. Maslo, Irina u.c. (2015). *Jaunu izaicinājumu un to risināšanas iespēju identificēšana un analīze, kas ietekmē pieaugušo (18-24 gadi) iesaistīšanos (atgriešanos) mūža mācīšanās procesā*.
Pieejams:http://sf.viaa.gov.lv/library/files/original/Informativais_zinojums_p_t_jumu_kops.pdf
21. Matsumoto, David Ricky (2009). *The Cambridge Dictionary of Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
22. Miller William R., Rollnick Stephen (1991) *Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior*. New York: Guilford Press.
23. Miller William R., Rollnick Stephen (2002). *Motivational Interviewing*, Second Edition. New York, NY : The Guilford Press.
24. Miller William R., Rollnick Stephen (2013). *Motivational Interviewing*, Third Edition. New York, NY : The Guilford Press.
25. Ministru kabineta 2009. gada 4.augusta noteikumi Nr.871 "Obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaites kārtība".
26. Ministru kabineta 2010.gada 17.augusta noteikumi Nr.788 "Valsts izglītības informācijas sistēmas saturs, uzturēšanas un aktualizācijas kārtība".
27. Ministru kabineta 2011. gada 1. februāra noteikumi Nr.89 "Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi".
28. Ministru kabineta 2016. gada 12.jūlija noteikumi Nr.460 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa

- "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" īstenošanas noteikumi".
29. *Motivācijas intervija ar injicējamo narkotiku lietotājiem* (2004), 103.
  30. Neild, R. C., & Balfanz, R. (2006). *Unfulfilled promise: The dimensions and characteristics of Philadelphia's dropout crisis, 2000–2005*. Pieejams: http://www.csos.jhu.edu/new/Neild_Balfanz_06.pdf;
  31. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
  32. Par konceptuālo ziņojumu "Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai, lai nodrošinātu 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" ieviešanu". IZM 2016.gada 5.maija rīkojums Nr.286.
  33. *Patvēruma likums*. Pieņemts: 17.12.2015.
  34. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Zvaigzne ABC, 2000.
  35. PISA (2012) *Results: Ready to Learn* (Volume III): Students' Engagement, Drive and Self-Beliefs Engagement with and at School.
  36. Prochaska JJ, Velicer WF, Nigg CR, Prochaska JO (2008). *Methods of quantifying change in multiple risk factor interventions*. *Prev Med*.
  37. *Profesijas standarts*. Izglītības un zinātnes ministrijas 2004. gada 27. februāra rīkojums Nr.116.
  38. *Psiholoģijas vārdnīca*. J. Aivars, V. Aršavskis, G. Breslavs, I. Eglītis, D. Igoņins, J. Paņkova, V. Reņģe, S. Sebre, S. Voitkāne; red. Dz. Auziņa; zin. red.: J. Draguns, I. Goluba; G. Breslava red. Rīga: Mācību grāmata, 1999, 157 lpp.
  39. Rumberger, R. W. (2004). *Why students drop out of school*. In Orfield, G. (Ed.), *Dropouts in America: Confronting the Graduation Rate Crisis* (pp. 131–156). Cambridge, MA: Harvard Education Press.
  40. *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders* (2010). World Health Organization.
  41. *VISC metodiskie ieteikumi*.
Pieejams:http://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/atb_komandas_organizacija.pdf